

OBČINA RENČE-VOGRSKO

ANALIZA STANJA

V DESTINACIJI RENČE - VOGRSKO

Januar, 2021

KAZALO VSEBINE

1. NARAVA IN POKRAJINA	
1.1 ZAŠČITENA OBMOČJA	3
1.2 BIOTSKA RAZNOVRSTNOST	7
1.3 HIDROLOGIJA	15
1.4 GEOLOGIJA	18
1.5 POKRAJINA IN RAZGLEDI	20
1.6 PALAEONTOLOGIJA	23
2. OKOLJE IN PODNEBJE	24
2.1 NARAVNI VIRI	24
2.2 OKOLJSKA TVEGANJA	24
2.3 OSKRBA Z VODO	25
2.4 ODPADNE VODE	26
2.5 UPRAVLJANJE Z ODPADKI	27
2.6 ENERGIJA	29
2.7 HRUP	31
2.8 OSVETLITEV	32
2.9 ZRAK	33
3 KULTURA	34
3.1 SNOVNA DEDIŠČINA	34
3.2. NESNOVNA DEDIŠČINA	40
2.3. Pihalni orkester Vogrsko	41
4 SOCIALNO-EKONOMSKI VIRI	43
4.1 LOKALNO PREBIVALSTVO	43
4.2 ZASEBNI SEKTOR	44

1 NARAVA IN POKRAJINA

1.1 ZAŠČITENA OBMOČJA

Naturo 2000 v občini Renče- Vogrsko pokrivajo 3 območja s posameznimi zaščitnimi živalskimi vrstami:

Dolina Vipave : Površina 1464,42 ha *Habitatni tip*: Ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi *Živalske vrste*: laška žaba, laški potočni piškur, primorska podust, primorska belica, mazenica, grba, pohra, navadna nežica, kapelj, ozki vrtenec, navadni škržek, strašnični mravljiščar, močvirski cekinček, travniški postavnež, črtasti medvedek, koščični škratec, močvirska sklednica, vidra, rogač, veliki pupek, hribski urh, močvirski krešič, veliki studenčar.

Vipavski rob: Površina: 13.240 ha *Živalske vrste*: sršenar, beloglavi jastreb, kačar, planinski orel, sokol selec, velika uharica, podhujka, slavec, slegur, pisana penica, kotorna, črna žolna, črnočeli srakoper, pivka, rjava cipa, rjavi srakoper, smrdokavra, vijeglavka, črni škarnik, puščavec, veliki strnad.

Kras: Površina: 61.910 ha *Živalske vrste*: sršenar, kačar, veliki skovik, velika uharica, podhujka, smrdokavra, hribski škrjanec, rjava cipa, rjavi srakoper, vrtni strnad, beloglavi jastreb, kotorna, planinski orel, sokol selec, poljski škrjanec, puščavec, veliki strnad.

Ostala izpostavljena območja, rastlinstvo in živalstvo v občini Renče – Vogrsko:

Območje pod Gradiščem Evd. št.: 3887	Zaradi majhnega padca je za Vipavo v spodnjem delu značilno zaostajanje vode. Z vrezovanjem v lastne naplavine, si je ustvarila vijugasto strugo s številnimi stranskimi rokavi, mrtvimi rokavi ter predeli, kjer voda zaostaja. Zaradi nerednega čiščenja brežinske vegetacije ob stranskih rokavih, mrtvicah itd. se je tu razvila bogata vegetacija, za razliko od ravnega dela struge, kjer so brežine dokaj redno čiščene. Med drevesnimi vrstami prevladuje topol, jelša, robinja itd, opazen je udor submediteranskih rastlinskih vrst. Vegetacijsko posebej zanimivi so predeli, kjer voda zaostaja; tu je razvita specifična vodna (makrofitska) vegetacija. Poleg geomorfološke razgibanosti struge je za območje pod Gradiščem značilna bujna vegetacija, ki nudi zatočišče različnim živalskim vrstam, predvsem pticam. V stoječih vodah rokava je razvita specifična vodna vegetacija.
Izliv Ošveljeka Evd. št.: 3888	Območje ob izlivu Ošveljeka je eno redkih, še ohranjenih izlivnih območij na reki Vipavi. Nahaja se 400 m vzhodno od naselja Renče. Območje obrašča bogata drevesna vegetacija. Območje ob izlivu Ošveljeka je eno izmed redkih, še ohranjenih izlivnih območij na reki Vipavi. Značilnost tega predela je pestra ornitofavna. Tu najdemo tudi na primer malega martinca (<i>Actitishypoleucos</i>), sivo čapljo (<i>Ardeacinerea</i>), vodomca (<i>Alcedo atthis</i>).
Območje na Šanci Evd. št.: 3889	Območje na Šanci predstavlja nekdanji meander reke Vipave, ki se nahaja v spodnji Vipavski dolini, severno od naselja Renče. Danes je zarasel s trstičjem, obrašča ga bogata drevesna vegetacija. Območje je habitat laške žabe (<i>Rana latastei</i>). Močvirni predel nudi zatočišče raznim močvirskim vodnim pticam. Na območju gnezdi: črna liska (<i>Fulica atra</i>), zelenonoga tukalica (<i>Gallinulachloropus</i>), mali ponirek (<i>Tachybaptus ruficollis</i>) in mlakarica (<i>Anas platyrhynchos</i>). Redno se na območju pojavljajo tudi siva

	<p>čaplja (<i>Ardeacinerea</i>), rjava čaplja (<i>Ardeapurpurea</i>), mala bela čaplja (<i>Egretta garzeta</i>) in velika bela čaplja (<i>Egretta alba</i>), vodomec (<i>Alcedo atthis</i>), mokož (<i>Rallusa aquaticus</i>). Slednji dve na območju mogoče tudi gnezdit. Opažen je bil tudi kvakač (<i>Nycticorax nycticorax</i>).</p>
<p>Meandri pod Renčami Evd. št.: 3890</p>	<p>V glinenih nanosih pod Renčami ima Vipava izoblikovane štiri izrazite okljuje, kakršne so značilne za nižinske reke z majhnim padcem. So najlepše izraženi meandri v celem toku Vipave. Prvi je umetno presekan; nekdanja struga z otočkom se je bogato zarasla in predstavlja zanimiv in nemoten življenjski prostor za številne živalske vrste.</p>
<p>Pinja</p>	<p>Pred hišo Vogrsko 176, Evd. št.: 3486</p>
<p>Platana</p>	<p>Pred hišo Renče 45, Evd. št.: 3434</p>
<p>Lijak</p>	<p>Lijak je nestalen močan kraški izvir istoimenskega potoka pod strmim robom trnovskega gozda.</p>
<p>Mokrišča na desnem bregu potoka Lijak</p>	<p>V zgornjem desnem bregu meliorirane in regulirane doline potoka Lijak najdemo enega redkih še ohranjenih mokrotnih predelov v spodnji Vipavski dolini, ki izstopa po pestrosti živalskega in rastlinskega sveta. Nasprotje med intenzivno obdelanimi kmetijskimi zemljišči na eni strani in bogastvom mokrišč je več kot očitno.</p> <p>Ostanki nekdanjih meandrov, ki jih niso zasuli in v katerih se še vedno zadržuje voda, so izjemno pomemben življenjski prostor varovanih vrst. V njih najdemo dvoživke, ki bi v družbi z ribami v Lijaku težko preživele. Ta živa bitja za svoje življenje nujno potrebujejo stoječo vodo. To so: hribski urh, navadni in veliki pupek, laška žaba, kačji pastir...</p> <p>V delih, kjer je v vodi Lijaka dovolj kisika, sta prisotna ogrožena soška postrv in rak primorski koščak</p>
<p>Jegulja</p>	<p>Jegulja je bila nekoč pogosta prebivalka Lijaka. Je kači podobna riba, ki zraste povprečno od 40 do 90 cm. Sodi med najbolj kritično grožene evropske vrste. V tridesetih letih je njena številčnost upadla za 95 do 99 odstotkov.</p>
<p>Vogršček</p>	<p>Vogrsko jezero, imenovano tudi Vogršček, je umetno akumulacijsko jezero, ki se nahaja v bližini vasi Vogrsko. Nastalo je z zaježitvijo potoka Vogršček ob koncu 80. let 20. stoletja. Polno napolnjeno lahko hrani približno 9 milijonov kubičnih metrov vode. Zadržano vodo uporabljajo za namakanje Šempaskega, Prvačkega, in Dornberškega polja v Vipavski dolini. Poleg tega se uporablja za športni ribolov in rekreacijo.</p>
<p>Pomniki prve svetovne vojne</p>	<p>Potek glavne bojne črte s frontnimi, zalednimi in tudi povezovalnimi ter dostopnimi jarki, kopanimi v živo skalo. Enostavne in fascinantne kaverne, tudi s klesanimi stopnicami v kamen in betonskimi sobami. Še vedno veliko ostalin iz vojne.</p>

Idilična Vinišče	vasica	Skrita in zanimiva vasica z burno zgodovino. Nahaja se na prehodu iz dolinskega v kraški svet, iz fliša na apnenec. V prvi vojni porušena, v drugi požgana. Idealni dostopi do pomnikov in razgledišč.
-----------------------------	---------------	--

Večina teh območij je dostopnih za obiskovalce. Naj izpostavimo nabor poti in stez:

- Francoska pot
- Stara pot za obalo (do Trsta)
- Poti in steze po kraški gmajni (Steza od Renškega vrha do Žigonov (pot Kraševcev v dolino), Mohorini – Trstelj: izletniška pot in partizanska pot Kraške čete, planinska pot
- Kremance – Fajtov hrib, in mnogo drugih)
- Pot voznikov za preskrbo partizanov Renče-Užiče nad Šempasom (čez Gradišče, Prvačino, Bezovljak, Šempas, Užiče)
- Poti in steze ob Vipavi in po renških dobravah
- Konjeniška pot
- Poti in steze po gričih in za njimi (Špacapani – Ozrenj, Vinišče - Mandrja, Španjolišče – Mandrja, Gregorčičeva pot in mnogo drugih)
- Pot ob Lijaku – Pot ob lijaku je urejena v spomin na preko 1500 mladih brigadirjev iz celotne Slovenije in Jugoslavije ter 3500 udarnikov, ki so s prostovoljnim delom pripomogli k regulaciji struge potoka Lijaka in s tem k pridobitvi obdelovalnih kmetijskih površin. Na poti so postavljene štiri Informacijske table.

Ravno v tem letu je bila označena nova pot Pot miru z informativnimi tablami, ki teče čez celotno občino od Šempetra proti Cerju. V letu 2021 bo nastala nova označena pot, ki teče tudi skozi občino Renče – Vogrsko. Gre za pot iz izvira do izliva Vipave v okviru projekta VIPava.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive turizma na ta območja,

POZITIVI VPLIVI:

- bogata ponudba za dodatno promocijo in razvoj aktivnosti na reki Vipavi
- skrb za čistost in ohranjenost območij imajo predvsem različna društva, ki so neposredno sofinancirana iz strani občinskih proračunov, društva izvajajo vsako leto čistilne akcije
- z razvojem turizma se povečuje in širi ozaveščenost lokalnega prebivalstva o ohranjanju narave in kulturne krajine
- lokalno prebivalstvo se že v zgodnjih letih (vrtcih, osnovnih šola) vzgaja v duhu skrbi čistega okolja, že v prvem starostnem obdobju potekajo različni krožki in delavnice na temo spoštovanja narave.

NEGATIVNI VPLIVI:

- Degradacija zaradi turizma (smeti, erozija poti, vznemirjanje divjih živali)

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami (vključno z UNESCO).

Strategijo prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SPRS) je Državni zbor RS sprejel v letu 2004 in predstavlja strateški prostorski akt in celovit prostorski dokument, ki udejanja koncept vzdržnega prostorskega razvoja. Predstavlja krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v državi in je osnova za usklajevanje sektorskih politik. V procesu priprave SPRS so sodelovala vsa vladna ministrstva in službe, katerih vsebina je pomembna za uresničevanje vzdržnega prostorskega razvoja in prostorske kohezije države ter njene vključenosti v prostorski razvoj Evrope. Izhodišča in usmeritve, ki so jih podali, so vključena v prostorske razvojne cilje in usmeritve prostorske strategije, katerih uresničevanje se bo zagotavljalo tudi z njihovimi programi, kot tudi s programi lokalnih skupnosti in mednarodnim sodelovanjem. SPRS, upoštevajoč raznolikost in pestrost slovenskega prostora ter izhajajoč iz njegovih primerjalnih prednosti, postavlja pogoje za skladen gospodarski, socialni in kulturni razvoj, pri čemer zagotavlja tak razvoj, ki bo omogočil tudi ohranitev okolja, narave in dediščine ter kakovosti bivanja. V pripravi je strategija prostorskega razvoja 2050.

Osnutka Načrta upravljanja območij NATURA 2000 za obdobje 2014–2020 (v nadaljevanju NU NATURA 2000): Obveznost varstva posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000 – izhaja iz Direktive Sveta 92/43/EGS. Direktiva o habitatih nalaga državam članicam določitev potencialnih posebnih ohranitvenih območij (v nadaljevanju pPOO), Direktiva o pticah pa posebnih območij varstva (v nadaljevanju POV). Predloge držav članic (v nadaljevanju pPOO) EK potrdi, države članice pa so nato dolžne status teh območij spremeniti v posebna ohranitvena območja (v nadaljevanju POO). Omrežje Natura 2000 tvorijo POO in POV. Osnovni namen Programa upravljanja je opredeliti za obdobje 2014–2020 izvajanje obveznosti varstva posebnih varstvenih območij - območij Natura 2000, ki jih nalagata Sloveniji Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih. S tem bo Slovenija dosegala enega od ciljev EU, to je, zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Z izvajanjem tega programa bo Vlada RS prispevala k doseganju ciljev trajnostnega razvoja.

S programom upravljanja se podrobneje opredeljuje varstvene cilje in ukrepe na območjih Natura, kakor tudi pristojne sektorje in odgovorne nosilce za izvajanje varstvenih ukrepov. S tem se želi tudi omogočiti horizontalne povezave s strateškimi načrti in razvojnimi programi.

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – Zdru-1 in 8/10 – ZSKZ-B (v nadaljevanju ZON) vzpostavlja celovit sistem ohranjanja narave, katerega namen je varstvo naravnih vrednot in ohranitev sestavin biotske raznovrstnosti. Opredeljuje predmete varstva, načine in ukrepe varstva, organiziranost na področju varstva narave, financiranje varstva narave, programiranje in načrtovanje varstva narave in druge vsebine, potrebne za učinkovito varstvo narave.

Vsa zakonodaja vezana na naturo 2000: <http://www.natura2000.si/knjiznica/zakonodaja/>

1.2 BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

V Vipavski dolini dobimo raznolike habitate, ki so življenjski prostor številnih ogroženih živalskih vrst, predvsem rib, rakov, kačjih pastirjev, metuljev, dvoživk in netopirjev.

Nadalje nam podrobni pregled vseh kategorij pokaže, da je na območju Slovenije skupno zabeleženih več kot 2000 vrst iz IUCN-novega redečega seznama med katerimi jih je glede na večje število habitatnih tipov veliko prisotnih tudi na območju destinacije Renče-Vogrsko.

Na tem mestu izpostavimo le nekaj primerov iz rastlinstva in živalstva, ki so značilna za našo destinacijo:

RASTLINSTVO

Travnolistna perunika (*Iris graminea*)

Je najmanjša perunika na Primorskem. Največje sestoje travnolistne perunike najdemo na Mlakah, sicer je redkejša. V ugodnih razmerah tvori goste sestoje samih perunik.

Brstična lilija (*Lilium bulbiferum*)

Brstična lilija je visoka, cvetovi pa so lahko posamični ali pa jih je več skupaj, odvisno koliko je rastlina stara in krepka ter kako ugodno je rastišče. Nekoč je bila prisotna tudi v Vipavski dolini na košenicah ob vinogradih. Od podobno obarvane kranjske jo ločimo po suličastih cvetnih listih, višja je in v zalistju najdemo brstom podobne izrastke, zaradi katerih je bila tudi poimenovana.

Turška lilija ali zlati klobuk (*Lilium martagon*) in kranjska lilija ali zlato jabolko (*Lilium carnolicum*)

Turška in kranjska lilija imata zavihane cvetne liste in bolj izpostavljene prašnike in pestič. Turška lilija zaradi svojih peg in oblike spominja na turški turban. Najdemo jo na polsenčnih lokacijah, posekah in gozdnih robovih. Najdemo jo tako na Trnovski planoti, kot tudi v dolini. Je zaščiten in redka, zato je dodatno s trganjem za pomladanski šopek ne ogrožajmo.

Ilirski meček (*Gladiolus illyricus*)

Ilirski meček bi po domače lahko imenovali divja sabljica ali ilirska sabljica ali ilirska gladiola. Je močvirska rastlina redno a pozno košenih močvirskih travnikov. Uspeva tudi na suhih travnikih, če le niso pretirano gojeni. Največje populacije ilirskega mečka najdemo na Mlakah in pri Ajševici, drugod najdemo le posamične rastline ali pa je v večini primerov zaradi prezgodnje košnje in pretiranega gnojenja izginil. Na Mlakah so trije travniki, kjer mečki konec maja obarvajo travnik v škrlat.

Čebeljeliko mačje uho (*Ophrys apifera*), osjeliko mačje uho (*Ophrys sphegodes*), temno mačje uho (*Ophrys incubacea*)

Rod *Ophrys* (mačja ušesa) je nekaj posebnega. Velja za enega najlepših v svetu evropskih divjih orhidej ali kukavičnic. Poleg oblike cvetov in redkosti je pri tem rodu zanimiv sistem opráševanja. Opráševalce namreč ne privlači nektar (hrana), pač pa feromon nekaterih žuželčjih vrst. Celoten rod *Ophrys* je bioindikator in lokacije, na katerih še raste so po pravilu biotsko zelo pestre in ohranjene. Te orhideje so zelo nizke in nevešč opazovalec jih zlahka spregleda. Ko pa jih najdemo se jih lahko veselimo leto za letom ob istem času.

Velecvetni ralovec (*Serapias vomeracea*)

Ralovec na Vipavskem ni pogost. Še bolj neobičajno za nepoznavalca je, da se divje orhideje lahko za leto ali dve nekako »potuhnejo« in ne poženejo vsako pomlad. Orhideje so simbiotske rastline in z

drugimi rastlinami v okolici izmenjujejo snovi. V glavnem od okolice sprejemajo sladkor in mineralie, same pa proizvajajo snovi, ki so »tržno zanimive« za okoliške rastline

Rebrinčevolistna hladnikija (Hladnikia pastinacifolia)

Ni le endemna rastlina Čavna z ožjo okolico pač pa je edini endemni rastlinski rod v Sloveniji. Najdemo jo na Selovcu, v Krnici, na Kuclju, Poldanovcu, Zelenem robu najpogostejša pa je med Čavnom in Predmejo. Lahko bi rekli, da je to botanično najbolj znana in imenitna rastlina Slovenije.

Scheuchzerjev repuš (Phyteuma scheuchzeri ssp. Columnae)

Scheuchzerjev repuš najdemo v istih skalah in pečinah kot hladnikijo, le da si za rastišče izbere še bolj izpostavljene razpoke s še manj humusa. Prav neverjetno je, kako v previsih rastlina najde za rast potrebne snovi in vodo.

Narcisa(bedenica) (Narcissus poeticus ssp. Radiiflorus)

Običajna narcisa v Sloveniji je navadna narcisa lat. *Narcissus stellaris*. Tudi pri tem rodu imamo Primorci svojo vrsto *Narcissus poeticus*, ki je ozkosorodna s prej navedeno. Tako gosto cvetočih travnikov z narcisami, kot so tisti na Golici bedenica ne tvori, cveti bolj raztreseno. Prve narcise cvetijo na Krasu; običajno za jurjevo, zato jim Vipavci pravijo jurjevke.

Navadna potonika (Paeonia officinalis)

Navadna potonika je trajnica in slovi po največjem cvetu v Evropi. Pogosta je v celotnem Primorju. Uspeva na sončnih karbonatnih pobočjih. Cveti vzporedno s šmarnico, ko se termofilni gozdovi jesena in gabra komaj olistajo in skozi krošnje še preseva dovolj svetlobe za rast podrasti. Najdemo jo tudi na pašnikih v okolici Postojne.

Rumeni svišč ali košutnik (Gentiana lutea)

Košutnik je znan planincem in tistim, ki čislajo žgane pijače. Prvi ga poznajo kot košutnika, spremljevalca na poteh po opuščajočih pašnikih sredogorja, drugi ga poznajo kot zdravilno korenino, ki pogreni žganje. Po stoletjih izkopavanja korenin košutnika, je ta postal ponekod že redek. Zato je zakonsko zaščiten.

Gorski kosmatinec (Pulsatilla montana)

Konec marca jih lahko že občudujemo na Krasu, medtem ko se na trnovski planoti pojavijo šele mesec in pol kasneje. Imenu primerno gre za zelo kosmato zlatičnico z značilno večdelno plodnico in obilico prašnikov, katerih število ni stalno. Verjetno so ravno kraški robovi in ostenja tista, kjer meteorna voda odteče tako hitro, da je rast dreves in visokih zeljnatih rastlin nemogoča.

Skalni glavinec (Centaurea rupestris) in alpski glavinec (Centaurea alpina)

V začetku poletja na suhih travnikih krasa in severnih pobočjih Vipavske doline naletimo na živorumene glavince. Cvetni roglji so kratki in ozki. Ovojkovi listi – tisti, ki tvorijo dno koška se končujejo z ostrimi trni. Teh nekaj značilnosti je dovolj za prepoznavanje. Če je konec poletja in začetek jeseni deževen skalni glavinec zacveti tudi jeseni.

Francoski lan (Linum narbonense) in rumeni lan (Linum flavum)

Lan poznamo kot kulturno rastlino in vrstno latinsko ime *Linum usitatissimum* bi lahko prevedli kot: vsestransko uporaben: daje tkanino in seme za olje, pa še kaj. Manj znano je, da poleg gojenega v Sloveniji raste še 15 vrst divjerastočih lanov. Cvetovi so živorumeni, stebela mnogocvetna, rastlina

naseljuje vlažnejše in polsuhe ekstenzivne travnike po dolini. rumeni lan najlažje najdemo na Mlakah, sicer nikjer ni pogost.

Črnika ali zimzeleni hrast (*Quercus ilex*)

Ko so v laguni Benečani gradili mesto v laguni, so za pilote najraje uporabljali hlode iz hrasta. Najbolj so cenili črniko ali zimzeleni hrast, ki je zaradi svoje počasne rasti imel najgostejši les z najnižjim vzgonom in največjo trdnostjo in trajnostjo. Na Vipavskem raste ta termofilna vrsta le posamič na posameznih lokacijah na južnih pobočjih Nanosa in Čavna. Le en strnjen sestoj črnike imamo še ohranjen nad Mlakami in nekateri znani botaniki so mnenja, da je to najsevernejši mikroklimatski in vegetacijski otoček mediteranske flore v sicer submediteranski Vipavski.

Navadna bodika (*Ilex aquifolium*)

Bodika ali božje drevce je zelo zanimiva. Poznavalci menijo, da je tipičen predstavnik atlantske flore, saj ji ne prija niti pretoplo in presuho poletje, niti preostre zime. Eno redkih avtohtonih nahajališč bodike v Sloveniji so hladna flišna pobočja zahodne Vipavske. Bodika je najlepša pozimi, ko dozoriijo živordeči plodovi. Bodika je zakonsko zaščitena in je bila zaradi izkopavanja mladih drevesc za presajanje vedno redkejša.

Lovor (*Laurus nobilis*)

Po latinsko »nobile« pomeni plemenitaš, človek najvišjega sloja družbe. Lovor je plemenit po obliki, zimzelenosti in vonju. Ob hišah na Vipavskem je pogosto posajen lovor. Cveti pozimi ali zgodaj spomladi in so na rastlini še lanski plodovi in drobni zelenobeli cvetovi, ki poleg pozimi cvetočega bršljana predstavljajo eno prvih paš za čebele v zgodnji pomladi. Lovor s svojo zimzelenostjo in gosto olistanostjo pripomore k mediteranskemu vzdušju Vipavske, zlasti pozimi.

Vinska trta (*Vitis vinifera*) in divja vinska trta (*Vitis sylvestris*)

Da je ta lesena vzpenjalka najpogostejša gojena olesenela rastlina Vipavske, ne bi posebej poudarjali. Ob reki Vipavi pogosto najdemo divje rastoče trte. S svojimi orjaškimi listi in bujno rastjo se pnejo čez cela drevesa, jih obraščajo in jim odvzemajo svetlobo in s tem tudi hrano. So popolnoma drugačne kot trte, ki jih najdemo v vinogradih. Grozdi divje vinske trte imajo le po nekaj jagod v grozdu.

Pušpan (*Buxus sempervirens*)

Če je mogoče z obrezovanjem kakšne olesenele rastline izrezati kroglo, zajca, piramido ali kaj še bolj eksotičnega, potem je pušpan grm oz. poldrevo, ki je za vrtnarske in parkovne ekshibicije najprimernejši. Je zimzelen in tako gosto olistan, da svetloba skozenj ne proseva. Na dotik so listi nežni in veje so tanke. Pušpan raste zelo počasi in njegov les je zelo trd. Ob starih hišah na Vipavskem je bil marsikje posajen pušpan, ki ni bil nikoli izumetničeno obrezan.

Koprivovec (*Celtis australis*)

Rod koprivovec obsega v Sloveniji eno vrsto: *Celtis australis*, kar v prevodu pomeni južni koprivovec. Njemu najbližji je vzhodni koprivovec (*Celtis orientalis*), katerega prisotnost v Sloveniji ni potrjena. Pogosto ga najdemo kot parkovno rastlino. Drevo s krošnjo tudi v polni velikosti deluje vitko, rahlo in elegantno. Koprivovec je kot parkovno drevo sredozemlja zelo hvaležna rastlina, ker dobro prenaša sušo, pa tudi žuželk, ki bi objedale njegovo listje, je malo. Med metulji je poznan le koprivovček, ki objeda liste koprivovca. Je eden najboljših letalcev med evropskimi metulji.

ŽIVALSTVO:

Modras Vipera ammodytes

Modras je zelo potrpežljiv in uspešen lovec. Rad ima miši, kuščarice, manj pa drug plen. Za uplenitev se pogosto poslužuje taktike čakanja na stečinah glodavcev, ali pa plen čaka na napajališčih ali krmiščih. Barve so zelo varovalne, zato je potrebna pazljivost, da v dneh z malo sonca ne stopimo nanj. Kljub vsem omenjenim prilagoditvam in lovskim spretnostim, ki jih premore, pa je modras v primerjavi npr. s sovo ali podlasico prav nebogljen plenilec. Severneje ga »zamenja« na nižje temperature bolj prilagojeni navadni gad (*Vipera berus*).

Vodomec Alcedo atthis

Vode Vipavske pozimi praviloma ne zamrznejo in del severne populacije vodomcev prezimi na Vipavskem. Ta ptič z dolgim kljunom in smaragdnom hrbtom je ribojed. Gnezda si naredi na v previsnih glinenih stenah, kjer si izdolbe rov. Na Vipavskem smo dobršen del vodotokov rekulirali, pa tudi tako čisti kot nekoč danes niso. Kljub temu se nekaj parov vodomcev uspešno razmnožuje, vrsti v prid je bila tudi izgradnja čistilnih naprav.

Uralska sova Strix uralensis

Populacija uralskih sov, ki živijo v balkanskih iglastih gozdovih ima svoje najbližje sovrstnike šele v Karpatih, na Uralu in severu Evrope. V dolini je ne najdemo, saj bi se tam njena ekološka niša pokrila z manjšimi sovami – lesno in malo uharico, ki plenita podoben plen. Je hladnoljuba in višje temperature ji ne ustrezajo. Uralskim sovam so pred nekaj desetletji v Trnovskem gozdu nekateri nepridipravi nastavljali orjaške valilnice.

Velika uharica Bubo bubo

Velika uharica ima na glavi poševne viseče pernate čopke, za razliko od male uharice ki ima pokončne. Je največja in najtežja sova na Zemlji in temu ustrežna je tudi velikost plenjenih živali. Njen plen so zajci, fazani, jerebice, čaplje, večji mali sesalci, redkeje miši in voluharice, upleni pa lahko tudi odraslega divjega petelina. Plen ubije z močnimi kremplji. Na Vipavskem gnezdi 3–5 parov te nočne ujede. Gnezdenje lahko potrdimo z nočnim poslušanjem mladičev, ki v junijskih in julijskih nočeh starše glasno spodbujajo k lovu in prinašanju hrane.

Siva čaplja Ardea cinerea

Siva čaplja si je številčno opomogla po vsej Evropi v zadnjih treh desetletjih, ko so evropske države podpisnice Ramsarske konvencije obljubo tudi udeležile. Medtem, ko si nekatere vrste vodnih ptic niso opomogle, so sive čaplje ponujeno priliko odlično izkoristile. Eden od razlogov, zaradi katerega so si čaplje številčno tako dobro opomogle tiči v dejstvu, da je siva čaplja prehrambeni oportunist, vsejed in ne pleni le rib. Zato jo lahko tako pogosto opazujemo ob avtocesti, na polju in ne le ob vodah.

Soška postrv Salmo trutta marmoratus

Je severnojadranski endemit. Postrv, ki ima unikatno risbo, obnašanje in zelo majhen naselitveni areal, je v zadnjem stoletju doživela izjemen upad v večini populacij, kar je bila posledica vnašanja konkurenčnih alohtonih vrst. Usodno se je izkazalo vnašanje potočne postrvi, ki se zaradi ozke sorodnosti s soško postrvjo uspešno križa, rezultat pa so plodni križanci. V Sloveniji – tudi na Vipavskem tečejo programi v ribiških družinah, ki so naravnani k zavarovanju, vlaganju in ponovni vzpostavitvi ugodnega stanja populacij soške postrvi v vodotokih, kjer bi brez ustreznega varstva in zaščite izginila.

Štrkavec (primorski klen) *Leuciscus cephalus cabeda*

Je severnojadranski endemit, podvrsta klena, ki je ozko sorodna z donavskim klenom. Naseljuje vodotoke severne Italije in vodotoke Primorske. V Soči in Idrijci je ista podvrsta drugače obarvana kot v Vipavi. Drsti se aprila ali maja - odvisno od temperature vode in pretoka. Vodotoki, ki imajo poleti nižji pretok in se zato bolj segrejejo, ga imajo več. Pozimi se umakne v kritje in je do pomladi skoraj neaktiven.

Laški piškur *Lethenteron zanandreai*

Tri sezone preživi slep – brez oči zakopan v mulju, kjer riže in išče ličinke žuželk, ki so tam zakopane. Ker se kot odrasla žival ne hrani, po parjenju pogine. Ta specifični način življenja rečnih piškurjev je botroval visoki stopnji ekološke občutljivosti vseh vrst piškurjev v Evropi in sodobnem svetu sploh. S tega vidika je razveseljivo, da se populacija laškega piškurja v Vipavi v zadnjih letih povečuje, kar je zagotovo posledica izboljšanja čistilnih naprav v dolini. Ta vrsta je severnojadranski endemit, naseljitveno območje pa zajema severno Italijo in jugozahodno Primorsko.

Mazenica (primorska rdečeoka) *Rutilus rubilio*

Od rdečeoke jo prepoznamo po manj rdečem očesu in po temnejši modrosivi proggi nad pobočnico. Tudi ta vrsta je severnojadranski endemit, katerega naseljitveno območje je za evropske razmere majhno. Je riba počasi tekočih manjših vodotokov in stoječih voda, občutljiva na kisikove razmere in stanje bentosa. Kljub temu, da jo najdemo v stoječih in počasi tekočih vodah, pa je zelo občutljiva na poslabšanje kisikovih razmer v vodi in s tem na organsko onesnaženje.

Etruščanska rovka *Suncus etruscus*

Etruščanska rovka je najmanjši znani sesalec na planetu Zemlja. Pri 5 cm dolžine trupa, 2 g teže, 43oC telesne temperature in utripu srca, ki se lahko primerja z dirkalnim motorjem, je svojevrsten fenomen. Do nedavnega je bila ta vrsta rovke v Sloveniji znana le iz Sečoveljskih solin in redkih lokacij na obali, nedavno pa je bila najdena tudi v Vipavski dolini, kar le še potrjuje termofilno lego in klimo doline.

Ris *Lynx lynx*

Zgodba risa v Sloveniji, je zgodba o uspešni naselitvi vrste, ki je bila konec 18. stoletja v popolnoma iztrebljena. Ponovna naselitev v Kočevskem rogu je bila tako uspešna, da se je del populacije razširil tudi v Trnovski gozd in ris redno pleni po bregovih, ki obkrožajo Vipavsko. Temu je botroval ugoden stalež divjadi – zlasti srnjadi, ki je na obronkih Vipavske doline zastopana v visokem številu.

Rjavi medved *Ursus arctos*

Slovenija sodi v sam svetovni vrh po številu medvedov glede na poseljenost krajine. Trnovski gozd in Trenta sta najzahodnejša dela areala dinarsko – kočevske populacije. Rjavi medved ni stalno prisoten v Vipavski dolini. Na skrajnem vzhodnem delu Vipavske doline nad Lozicami najdemo prve borovnice v Sloveniji. Zato tam najdemo nekaj medvedjih družin, ki leto za letom obiskujejo to cenjeno pasišče. Jeseni mlajši medvedi pridejo obirat zrele slive v okolico osamljenih domačij. Medved je stalno prisoten v Trnovskem gozdu – na planoti nad Vipavsko dolino.

Primorski škržek *Unio crassus*

Primorski škržek je predstavnik sladkovodnih školjk, ki živi v tekočih in stoječih vodah Primorske. Kot filtrator je zelo občutljiv na kemično onesnaženje, ker se snovi, ki so v vodi raztopljene, bolj kopičijo v filtratorjih kot v organizmih, ki so rastlinojedi ali plenilci. S povečevanjem onesnaženja je izginil iz skoraj vseh vodotokov Vipavske, medtem ko se s postavitvijo čistilnih naprav spet vrača in ponovno

naseljuje potoke. Kljub zakonski zaščiti (vrsta je trajno zakonsko zaščitena v R. Sloveniji), je šele izboljšanje stanja v okolju prineslo tej vrsti pogoje za preživetje.

Primorski koščak *Austropotamobius pallipes*

Primorski koščak je bil še v sredini prejšnjega stoletja pogost rak, ki je naseljeval sleherni potok na Vipavskem, če le-ta ni presihal. S prenosom račje kuge preko Atlantika se je število populacij tega raka zelo znižalo. Šele v zadnjih nekaj desetletjih se stanje glede račje kuge umirja, po drugi strani pa je povečanje organskega in kemičnega onesnaženja razlog, da je primorski koščak še vedno redkejši kot bi bil sicer.

Vrbnica *Perla maxima*

Perla pomeni latinsko biser. Na Vipavskem se ta vrsta pojavlja le v potokih brez onesnaženja. Velika plenilska žuželka preživi kot ličinka sezono in pol v vodi, kjer se prehranjuje z lovom vodnih nevretenčarjev in manjših vretenčarjev. Zagotovo je znak pitne vode, saj ob najmanjšem kemičnem ali povečanem organskem onesnaženju izgine iz vodotoka. V delu vodotokov na Vipavskem, zlasti v izvirnih delih potokov, še vedno najdemo to žlahtno žival, ki priča o kakovosti vodotokov.

Velika majevka *Ephemera vulgata*

Velika majevka roji od maja do septembra. Ličinke živijo sezono in pol zakopane v mulju na dnu vodotoka. Bentos je izjemen pokazatelj stanja vodotoka. V primeru onesnaženosti vodotoka s pesticidi in organsko preobremenjenostjo so bentoške živali – zlasti vrste, katerih ličinke so zakopane v mulju oz. v mehkejših usedlinah prve, ki iz vodotoka izginejo. Po sanaciji vodotokov, zlasti Vipave, se čedalje pogosteje pojavlja.

Sviščev mravljar *Maculinea alcon* in strašični mravljar *Maculinea teleius*

Mravlje, ki obiskujejo strašico (travniška rstlina), prej ali slej odkrijejo gosenice. Namesto, da bi jih požrle, jih nekaj časa ščitijo pred drugimi plenilci. V zameno jim gosenica izloča izloček, ki je za mravlje zelo mamljiv. Po določenem času se mravljam »ne ljubi« več obiskovati gosenico na rastlini, zato jo odnesejo v mravljišče. Takrat gosenica postane plenilec in prične žreti mravljo zalego. Redkejši kot strašični mravljar je na Vipavskem sviščev mravljar, čeprav je slednji v Evropi pogostejši in manj ogrožen. V Vipavski dolini je znana le ena populacija sviščevega modrina, kajti za razvoj potrebuje sviščev modrin močvirski svišč, ki je na Vipavskem redk že sam po sebi; še redkejši pa je postal zaradi obsežnih izsuševalnih sistemov in gnojenja travniških površin.

Močvirski cekinček *Lycaena dispar*

Močvirski cekin je redk, v večini evropskih držav je ogrožen, iz večjih predelov Evrope pa je izginil. Gosenica objeda kislice, neka vrsta rdeče mravlje pa te gosenice ščiti, kasneje pa jih nese tudi v mravljišče. Tam gosenica živi tako kot modrini mravljarji. Metulj ima dve generaciji letno v centralni Evropi in Sloveniji, na Vipavskem kar tri. Vrsta je tudi na Vipavskem ogrožena, saj jo najdemo le ob melioracijskih jarkih, kjer še najdemo ostanke močvirske flore in favne, ki je bila nedavno prisotna v poplavnem pasu ob Vipavi.

Petelinček *Zerynthia polyxena*

Petelinček je redk metulj v evropskem merilu, prav submediteranske in mediteranske lokacije jih imajo največ. Nekoč pogost metulj, katerega gosenica se hrani na strupenem podrašču (*Aristolohia* sp.), postaja čedalje redkejši. Razloge za upadanje vrste pripisujemo prelovi zaradi zbirateljstva, kemizaciji vinogradništva in upadanju strukturiranosti polintenzivne vinogradniške krajine. V predelih,

ki so se izognili temu sodobnemu »biču«, še najdemo populacije tega metulja, ki štejejo nad 50 osebkov.

Grintavčev pisanček Euphidrias aurinia

Grintavčev pisanček je indikatorska vrsta za suhe in vlažne travnike. Le travniki, ki so ekstenzivno obdelani, pozno košeni in ne pretirano gojeni, še predstavljajo ustrezno življenjsko okolje za to vrsto metulja. Temu primerna je tudi obravnava lokacij, na katerih še najdemo to vrsto metulja, saj kaže na sonaravno in trajnostno kmetovanje, ki omogoča biotsko pestro življenjsko okolje. Vrsta je trajno zaščitena v večini Evrope, pri nas pa je kot vrsta Nature 2000 služila kot pokazatelj ohranjenosti določenega okolja. Nahaja se tudi v Vipavski dolini.

Veliki nočni pavlinček Saturnia pyri

Je največja avtohtona vrsta nočnega metulja Evrope. Od jajčeca pa do odrasle živali (imaga oz. metulja) traja razvoj 2 sezoni, kar je za večino vrst metuljev prej izjema kot pravilo. Metulj je redek. Delno ga ogroža prelov zaradi zbirateljstva, letno pa se število zmanjšuje zaradi uporabe luči, ki privablja image, kjer jih – negibne polovijo plenilci, pa tudi uporaba pesticidov v nekoč ekstenzivnih sadovnjakih je vrsto dodatno ogrozila.

Mali nočni pavlinček Eudina (Saturnia) pavonia

Je manjši od velikega nočnega pavlinčka, nič manj atraktiven, nič manj razkošen v barvah, obliki in vzorcu kril, le da je razvojni cikel manj dovzeten za antropogene spremembe. Zato je metulj pogostejši in na nekaterih lokacijah je še prisoten v številu, ki omogoča normalno preživetje populacije v Vipavski dolini. Včasih lahko opazujemo, kako več samcev vsakih nekaj minut leti v isto smer, od koder prihajajo vonjave.

Rogač Lucanus cervus

Star hrastov gozd, v katerem najdemo poleg zdravih dreves tudi taka, ki imajo odmirajoče veje, je ravno pravšnji za rogača. Njegova ličinka potrebuje za razvoj od 3 – 7 let miru in blagostanja v hrastovih trohnečih vejah. Manj je le-teh, slabši so pogoji, manj časa se ličinka rogača zadržuje v lesu, krajše so klešče rogača. Na obronkih Vipavske doline najdemo »kapitalne« rogače v kar zadovoljivem številu, kar kaže na zmerno izkoriščanje submediteranskega gozda jesena, gabra in hrasta, ki v večini primerov obdaja dolino.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom

POZITIVNI VPLIVI:

- promocija in s tem ohranjanje in zaščita avtohtonih vrst,
- širjenje znanja in informacij o biotski raznovrstnosti Vipavske doline
- za ornitologe in druge navdušence narave in živali bo v letu 2021 postavljena ptičja opazovalnica v Renškem glinokopu
- med letom je s strani lokalne lokalnih podeželskih organizacij organiziranih večje število delavnic za splošno in turistično javnost o načinih ohranjanja tradicionalne kulturne krajine.

NEGATIVNI VPLIVI

- pikniki na neprimernih lokacijah
- postavljanje hišic na črno ob reki Vipavi
- divje nabiranje rastlin
- ribištvo na črno na reki Vipavi

Navedite načine zaščite z ustreznimi nacionalnimi predpisi in mednarodnimi konvencijami

Področje biotske raznovrstnosti je multidisciplinarna tematika, ki ni omejena zgolj na določen segment prostora. Prav tako živalske in rastlinske vrste ne poznajo upravnih in administrativnih delitev površja. S tem namenom večje število mednarodnih inštitucij oblikuje predpise in določila, ki so nadalje povzeti v mednarodno zavezujočih konvencijah katere ratificira posamezna država in nadalje vnese v nacionalno zakonodajo, ki jo morajo spoštovati tako večje administrativne enote, k njihovem spoštovanju pa so zavezane tudi manjše administrativne enote, kamor štejemo občine oziroma turistične destinacije.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti je urejeno tudi v večjem številu zakonskih in podzakonskih aktih. Na tem mestu naštejemo zgolj najpomembnejše, to so:

- Zakon o varstvu okolja,
- Zakon o ohranjanju narave,
- Zakon o zaščiti živali,
- Zakon o sladkovodnem ribištvu,
- Zakon o vodah
- Zakon o kmetijstvu
- Zakon o urejanju prostora

Z vidika mednarodnih konvencij ter drugih pravnih aktov, ki je je ratificirala Slovenija pa so tu še:

- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine,
- Konvencija CITES, ki določa mednarodne okvirje za trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami,
- Konvencija o biološki raznovrstnosti.

Na tem mestu je smiselno izpostaviti tudi obsežnejši sezname inštitucij in organizacij, ki delujejo v javnem in zasebnem interesu na področja trajnostnega razvoja v Sloveniji s katerimi sodelujejo tudi lokalne oblasti v destinaciji z namenom ohranjanja narave in biodiverzitete na območju:

- NACIONALNE ORGANIZACIJE (Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za okolje in prostor, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Agencija Republike Slovenije za okolje, Nacionalni inštitut za biologijo, Zavod za gozdove Slovenije, Gozdarski inštitut Slovenije, Geološki zavod Slovenije, Lovska zveza Slovenije, Ribiška zveza Slovenije, Inštitut za vode Republike Slovenije, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Čebelarska zveza Slovenije, Planinska zveza Slovenije in Jamarska zveza Slovenije),
- UPRAVLJAVCI ZAVAROVANIH OBMOČIJU (Javni zavod Triglavski narodni park, Javni zavod Kozjanski park, Javni zavod Notranjski regijski park, Park Škocjanske jame, Občina Ankaran (upravlja Krajski park Debeli rtič), Javni zavod Krajski park Goričko, Javni zavod Krajski park Kolpa, Javni zavod Krajski park Ljubljansko barje, Krajski park Logarska dolina, Zavod za upravljanje dediščine in turizem Pivka (zavod upravlja Krajski park Pivška presihajoča jezera), Krajski park Sečoveljske soline, Javni zavod Krajski park Strunjan, Snaga d.o.o. (upravlja Krajski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib), Naravni rezervat Škocjanski zatok Koper in Krajski park Lahinja),

- INŠTITUTI, ZAVODI in DRUŠTVA (Good Place - Tovarna trajnostnega razvoja, Geografski inštitut Anton Melik (ZRC SAZU), Biološki inštitut Jovana Hadžija (ZRC SAZU), Paleontološki inštitut Ivana Rakovca (ZRC SAZU), Center za kartografijo favne in flore Slovenije, Društvo za ohranjanje naravne dediščine, Botanično društvo Slovenije, Slovensko odonatološko društvo, Societas herpetologica slovenica, Društvo za ohranjanje in trajnostni razvoj Dinaridov DINARICUM, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Komisija za varstvo gorske narave pri PZS, Prirodoslovno društvo Slovenije, LUTRA, Inštitut za ohranjanje naravne dediščine, Zavod Logarica, Zavod Symbiosis, CIPRA Slovenija – zavod za varstvo Alp, Društvo varstvenih biologov – Biodiva, Društvo za preučevanje ptic in varstvo narave, Mediteranski inštitut za okoljske študije (MIOS) (ZRC Koper), Inštitut in laboratorij za oljkarstvo (ZRS Koper), Morska biološka postaja (NIB), Inštitut za raziskovanje krasa (ZRC SAZU), Zavod za ribištvo Slovenije, Inštitut za trajnostni razvoj Slovenije in Kmetijski inštitut Slovenije)

- MUZEJI, BOTANIČNI IN ZOOLOŠKI VRTOVI (Alpski botanični vrt Juliana, Arboretum Volčji Potok, Prirodoslovni muzej Slovenije, Botanični vrt Univerze v Ljubljani in Botanični vrt Univerze v Mariboru),

- OKOLJEVARSTVENE ORGANIZACIJE (DOVES – Društvo za okoljevarstveno vzgojo Evrope v Sloveniji, Društvo Ekologi brez meja, Focus – društvo za sonaraven razvoj, Eurofins ERICo Slovenija, Društvo Temno nebo Slovenije, Umanotera – slovenska fundacija za trajnostni razvoj, VITRA – Center za uravnotežen razvoj in Društvo Alpe Adria Green).

1.3 HIDROLOGIJA

Reka Vipava

Najpomembnejša je reka Vipava ob kateri mimo že poteka označena konjenska pot. V letu 2021 pa bo na novo označena pot ob celotni reki Vipavi od izvira do izliva. Reka Vipava s svojimi pritoki je prav gotovo že od nekdaj privlačen objekt iz različnih vidikov. Zaradi pomembnosti vode za življenje je privlačila ljudi, zato najdemo sledi zgodnjih naseljencev že zelo zgodaj (arheološke najdbe v glinokopih). Pomembno vlogo je imela v starem in srednjem veku zaradi ribolova, mlinarstva. Za kraje južno od nje je veljala za otežujoč element, ki je vsaj nekoliko zadržal sovražnike. To zadnje je bilo pomembno tudi med drugo svetovno vojno. V 20. stoletju je poleg tega Vipava predstavljala objekt za razvedrilo s kopanjem za zelo široko okolico. V zadnjem času se je razvilo še čolnarjenje, supanje, kajak. Voda pa je ponovno čista in primerna za kopanje.

Najstarejši „odrezani“ meander (mrtvica), imenovan Izola se nahaja pri starem mostu in ob njem so tudi ostanki starih nasipov (Šanca), kar priča o nekdanjih prizadevanjih za ublažitev škode zaradi poplav. Novejši „odrezani“ meander je pri Merljakih, ko so po drugi svetovni vojni napravili večji prekop, da so omogočili Vipavi hitrejše otekanje. Iz preteklosti je poznan nasip od glavne ceste skozi Merljake do Polinišča, ki pa je bil med regulacijskimi deli v 80. letih 20. stoletja poravnana z okolico.

Zaradi majhnega padca je za Vipavo v spodnjem delu značilno zaostajanje vode. Z vrezovanjem v lastne naplavine, si je ustvarila vijugasto strugo s številnimi stranskimi rokavi, mrtvimi rokavi ter predeli, kjer voda zaostaja. Za razliko od ravnega dela struge, kjer so brežine dokaj redno čiščene, se je tu zaradi nerednega čiščenja brežinske vegetacije ob stranskih rokavih, mrtvicah itd., razvila bogata vegetacija. Vegetacijsko posebej zanimivi so predeli, kjer voda zaostaja; tu je razvita specifična vodna (makrofitska) vegetacija. Poleg geomorfološke razgibanosti struge je za območje pod Gradiščem značilna bujna vegetacija, ki nudi zatočišče različnim živalskim vrstam, predvsem pticam. V stoječih vodah rokava je razvita specifična vodna vegetacija.

V glinenih nanosih pod Renčami ima Vipava izoblikovane štiri izrazite rečne okljuke, kakršni so značilni za nižinske reke z majhnim padcem. So najlepše izraženi meandri v celem toku Vipave. Prvi je umetno presekan; nekdanja struga z otočkom se je bogato zarasla in predstavlja zanimiv in nemoten življenjski prostor za številne živalske vrste.

Območje ob izlivu Oševljeka je eno redkih, še ohranjenih izlivnih območij na reki Vipavi. Nahaja se 400 m vzhodno od naselja Renče. Območje obrašča bogata drevesna vegetacija. Območje ob izlivu Oševljeka je eno izmed redkih, še ohranjenih izlivnih območij na reki Vipavi. Značilnost tega predela je pestra ornitofavna. Tu najdemo tudi na primer malega martinca (*Actitis hypoleucos*), sivo čapljo (*Ardeacinerea*), vodomca (*Alcedo atthis*).

Območje na Šanci predstavlja nekdanji meander reke Vipave, ki se nahaja v spodnji Vipavski dolini, severno od naselja Renče. Danes je zarasel s trstičjem, obrašča ga bogata drevesna vegetacija. Območje je habitat laške žabe (*Rana latastei*). Močvirni predel nudi zatočišče raznim močvirskim vodnim pticam. Na območju gnezdiyo: črna liska (*Fulica atra*), zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*), mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*) in mlakarica (*Anas platyrhynchos*). Redno se na območju pojavljajo tudi siva čaplja (*Ardeacinerea*), rjava čaplja (*Ardea purpurea*), mala bela čaplja (*Egretta garzetta*) in velika bela čaplja (*Egretta alba*), vodomec (*Alcedo atthis*), mokož (*Rallusa aquaticus*). Slednji dve na območju mogoče tudi gnezdit. Opažen je bil tudi kvakač (*Nycticorax nycticorax*).

Potok Lijak in mokrišča na desnem bregu potoka Lijak

Lijak je nestalen močan kraški izvir istoimenskega potoka pod strmim robom trnovskega gozda.

V zgornjem desnem bregu meliorirane in regulirane doline potoka Lijak najdemo enega redkih še ohranjenih mokrotnih predelov v spodnji Vipavski dolini, ki izstopa po pestrosti živalskega in rastlinskega sveta. Nasprotje med intenzivno obdelanimi kmetijskimi zemljišči na eni strani in bogastvom mokrišč na drugi, je več kot očitno. Ostanki nekdanjih meandrov, ki jih niso zasuli in v katerih se še vedno zadržuje voda, so izjemno pomemben življenjski prostor varovanih vrst. V njih najdemo dvoživke, ki bi v družbi z ribami tu težko preživele. Ta živa bitja za svoje življenje nujno

potrebujejo stoječo vodo. To so: hribski urh, navadni in veliki pupek, laška žaba, kačji pastir...V delih, kjer je v vodi Lijaka dovolj kisika, sta prisotna ogrožena soška postrv in rak primorski koščak.

Umetno akumulacijsko jezero Vogršček

Vogrsko jezero, imenovano tudi Vogršček, je umetno akumulacijsko jezero, ki se nahaja v bližini vasi Vogrsko. Nastalo je z zajezitvijo potoka Vogršček ob koncu 80. let 20. stoletja. Polno napolnjeno lahko hrani približno 9 milijonov kubičnih metrov vode. Zadržano vodo uporabljajo za namakanje Šempaskega, Prvačkega, in Dornberškega polja v Vipavski dolini. Poleg tega se uporablja za športni ribolov in rekreacijo.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom, na primer:

POZITIVNI VPLIVI

- prihodki iz turizma se namenijo za obnovo poti, informacijskih tabel ozaveščanju obiskovalcev o ohranjanju območij
- urejanje in čiščenje reke Vipave in ozaveščanje otrok in mladine o čisti naravi

- v pripravi je plovni režim in s tem označitve vstopnih in izstopnih točk na reki Vipavi, ter označitev plaže na reki Vipavi

- ozaveščenost obiskovalcev o pitni vodi

- sofinanciranje izgradnje malih komunalnih čistilnih naprav na podeželju, kjer najdemo tudi večje število turističnih objektov.

NEGATIVNI VPLIVI

- Nekateri naselja in posamezne kmetije v destinaciji še nimajo čistilne naprave.

Navedite načine zaščite z ustreznimi načrti,

Upravljanje območjem Natura 2000 predvideva varovanje hidrološke dediščine znotraj zaščenega območja in strožji način presoje vplivov na okolje v primeru posegov v prostor.

Prav tako je večji predel območja destinacije zaščiten kot hidrološka dediščina pri čemer je potrebno za morebitne posege oziroma urejanje okolja pridobiti ustrezne naravovarstvena soglasja Agencije RS za okolje. Občinski prostorski načrt predvideva v naslednjih letih izgradnjo večje števila manjših čistilnih naprav in dolgoročno tudi je predvideno v proračunu izgradnja komunalne infrastrukture in priključitev vseh objektov v destinaciji na čistilno napravo. Podaljšan bo tudi razpis s strani občine za izgradnjo majhnih čistilnih naprav. V sklopu lokalne skupnosti se spodbujajo projekti namenjeni ozaveščanju in varovanju naravne dediščine in hidrologije v destinaciji s tem namenom se v kratkem predvideva izgradnja tematske kope na območju kulturne krajine in sklop ter aktivnosti za čiščenje tujerodnih invazivnih rastlin v ogroženih habitatih.

1.4 GEOLOGIJA

Vipavska dolina je geološka struktura, nastala v flišnih kamninah, ki so oblikovale nagubano vdolbino. Na severu meji na mezozojske karbonatne kamnine Trnovskega gozda, na jugu na kredne in paleogene karbonatne kamnine Krasa.

Geografi so poimenovali ravninsko področje Spodnje Vipavske doline od Prvačine do Bilj po središčno ležečem naselju Renške dobave. Že od nekdaj so ljudje tukaj sadili poljščine in manj rodovitna polja izkoriščali za travnike. Poljedelstvo se je na različne način dopolnjevalo z opekarstvom, v najstarejših časih pa tudi z lončarstvom. Sodobni način življenja je prinesel opuščanje obdelave in ponekod prehod na intenzivno kmetijstvo. Oboje bi bilo treba spremeniti z ukrepi, ki bi zainteresirali ljudi za obdelovanje ob upoštevanju ekoloških pogojev (šola, izobraževanje, pomoč...). Med polji in travniki so tudi zanimive poti in steze, predvsem ob reki Vipavi in pritokih.

Flišno gričevje se razteza od Vrtoč do Arčonov, Lukežičev in Oševljeka ter od dolnje Bukovice do Vogrskega, Je karakteristična prvina Vipavske doline. Od nekdaj so ljudje to področje izkoriščali za sečnjo predvsem kostanjevega, kasneje akacijevega lesa in krčili gozd za vinogradništvo. Ravninsko zemljo so koristili bolj za saditev poljščin in za travnike. Od sadja so mnogo pomenile češnje, pa tudi ostalo, predvsem zgodnje sadje. V novejšem času se vinogradi vedno bolj selijo tudi v ravnino. Tudi to področje je prepleteno s potmi in stezami in nudi zanimiv pohodniški ambient.

Črni hribi se imenuje kraški gričevnat svet na jugu Vipavske doline, ki se vleče od Vrhov nad Doberdobom do Štanjela. Je področje, značilno po kraških pojavih in kraško floro in favno. Mnogo je naravnih jam, ki omogočajo dejavnost za jamarje. Od teh gričev se svet na jugu izravna v kraško

planoto in nato spušča proti morju. Področje je preprejeno s številnimi potmi in stezami. Nekatere so dobro vzdrževane, posebno na kraški planoti, nekatere pa bi bilo potrebno očistiti. Gozd je bil včasih pomemben vir za drva, sedaj pa je precej zanemarjen. Dolgoročno bi bilo potrebno izboljšati gospodarjenje z zasaditvami posekov in planskim izkoriščanjem. Področje je tudi zgodovinsko zanimivo, tako zaradi starih časov (francoska pot, spori med devinskimi in renškimi gospodi...) kot tudi prve in druge svetovne vojne, kar se ureja in označuje preko projekta Pot miru.

Renški glinokopi se nahajajo v spodnjem toku reke Vipave, JZ od naselja Renče, in s svojo neposredno okolico predstavljajo istoimenski IBA. Glinokopi predstavljajo svojevrstno naravno okolje, ki se je prilagodilo človeškemu posegom ter ustvarilo nov naravni habitat, kjer so si našle dom številne ogrožene živalske, pa tudi značilne rastlinske vrste. Prav zato je bilo območje priznано kot naravna vrednota lokalnega pomena, ki pa ga pozna le malo ljudi. Na področju delovanja sedanjih Goriških opekarn je bila uporaba gline glede na arheološke najdbe (lončarstvo) prisotna najmanj v bronasti dobi ok l.1000 p.n.št. Opekarstvo omenja dr. Vojko Pavlin v svojem sestavku „ Iz starejše zgodovine Renč“ v „ZBORNIKU razprav o zgodovini Renč“ (sept. 2010) kot dejavnost, ki se je tam odvijala že v 16. stoletju. Potem se je ta dejavnost hitreje razvijala v 19. stoletju, ko se je v Renčah zelo razmahnilo tudi zidarstvo. V pečeh tamkajšne opekarne je bilo nešteto skladišč za hrano in druge potrebščine za vojsko in civilno prebivalstvo. Med drugim je bil poseben bunker za oskrbo Bolnice Franje.

Področje je bilo pred izgradnjo vodovodov dobro opremljeno z vodnjaki in kapnicami, ki jih je mnogo dobro ohranjenih. Učitelji in učenci renške šole so pripravile fotodokumentacijo in natisnile koledar s to vsebino. Verjetno je tudi v drugih krajih, pa tudi v Renčah še kaj neevidentiranega. Nekateri izviri so bili lepo urejeni na področju Vinišč.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive, povezane s turizmom; na primer izboljšana zaščita (npr. pred miniranjem) in čiščenje onesnaženih predelov.

POZITVINI VPLIVI:

- priložnost za nove produkte (obiski glinokopa, vodenja,...) ter novi produkti po postavitvi obeležij dediščine prve svetovne vojne ter potencial za dodaten prihodek iz naslova turizma ter možnosti zaposlitev
- ozaveščenost o pomenu glinokopa in opekarn in razvoj le tega v turistične namene.

NEGATIVNI VPLIVI

- obisk glinokopa in ostalin prve svetovne vojne brez vodnika
- neizkoriščene nekdanje »geološke« gospodarske panoge (opekarstvo, apnenice, ...) v primeru trajnostnega turističnega razvoja območja.
- nizka prepoznavnost pestre lokalne geološke dediščine med prebivalci v destinaciji.

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami.

Občinski prostorski načrt prepozna vrednost geološke dediščine in njenih naravnih vrednost ter s tem namenom v posameznih členih določa njeno zaščito pri posegih v okolje. Prav tako Agencija RS za okolje na območjih prepoznanih kot geološke posebnosti predvideva presojo vplivov na okolje pred morebitnimi posegi. Pomemben del k zaščiti prispevajo pa tudi lokalni raziskovalci, ki v domoznanskih

zbornikih v obliki strokovnih in poljudnih člankov prebivalcem prikazujejo pomembne geološke pojave s katerimi med lokalnimi prebivalci ustvarjajo njihovo prepoznavnost kar vodi v zaščito in postopno v zavedanje po njihovem trajnostnem razvoju na področju turizma.

1.5 POKRAJINA IN RAZGLEDI

Območje Spodnje Vipavske doline je zaokrožena geografska celota z vidika zgodovinskih, kulturnih in geografskih dejavnikov. Območje zaznamujejo številne skupne značilnosti. Skupno območje zajema dve naravni geografski okolji; Gričevnat Kras in flišno nižinsko dno Vipavske doline. Pomemben povezovalni element območja je reka Vipava.

Vrtojbensko-Biljenski griči

Biljenski griči so največji in najbolj slikovit vinograd v Sloveniji. Obsegajo kar 240 ha gričev, ki se dvigajo od 50 do 70 metrov nadmorske višine. V Biljenskih gričih je močan vpliv mediteranske klime, ki prihaja z zahoda z morja. Ta mediteranska milina se lepo odrazi tudi na grozdju in vinu. Tla so iz fliša, t. i. laporna prepustna tla, ki imajo eno najboljših sestav za vinograde. Primerni so za pohodništvo, kolesarjenje in tek.

Sveti Ot

Točka z razgledno ploščadjo in spomenikom padlim borcem v drugi svetovni vojni, ki se dviga nad območjem gričev. Po pripovedi nekaterih krajanov, naj bi se na območju Sv. Ota nahajala energetska polja. Do Sv. Ota pridemo iz smeri Bukovice ali Volčje Drage preko Biljenskih gričev.

Gregorčičeva pot

Spominska in sprehajalna pot Simona Gregorčiča je krožna pot, speljana od Renč do Gradišča, skozi Arčone in čez hrib Rabatovec. Opremljena je z osmimi informacijskimi panoji, ki obiskovalca seznanijo s pomenom poti in življenjem in delom Simona Gregorčiča. Pot ni zahtevna, je zelo slikovita, dolžina celotne krožne poti je 9 km. Primerna je za obiske ljudi vseh generacij v vsem obdobju leta.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom, na primer:

POZITIVNI VPLIVI

- poti do razgledov so utrjene in dobro označene, zato ne prihaja do zahajanja obiskovalcev v gozd in krajino
- začetek postavitve ptičje opazovalnice v glinokopu v Renčah ter kolesarsko sprehajalne poti od izvira do izliva reke Vipave.

NEGATIVNI VPLIVI

- občasno neodgovorno obnašanje turistov in domačinov (odlaganje smetenje, trganje rastlin, vznemirjanje pašnih živali,...)
- destinacija še nima urejene mreže kolesarskih poti. Le te potekajo po večini vzdolžne glavne oziroma nekdanje regionalne ceste skozi dolino

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami.

Občinski prostorski načrt, ki povezama veljavno zakonodajo na področju varovanja in ohranjanja narave na nacionalnem nivoju določa, da se v občini oziroma v destinaciji:

- Območja, ki jih je potrebno varovati in razvijati z vidika ohranjanja kvalitete in vrednote prostora: širše območje gradu Vogrsko in obvodni prostor reke Vipave.
- Na posebnih območjih prepoznavnih kvalitet in vrednot prostora pomembnih z vidika krajinskih, urbanističnih in arhitekturnih značilnosti se ohranjajo krajinske prvine, raba in značilnosti prepoznavnosti prostora. Vsi novi posegi, dejavnosti in razvojni programi se morajo prilagajati kvalitetam danosti in jih nadgrajevati oziroma sanirati z namenom ohranjanja prepoznavnih kvalitet.
- Poleg posameznih območij prepoznavnih kvalitet se v to skupino vključuje tudi območje širše kulturne krajine vipavskih gričev. Vsi večji posegi v merilu krajine morajo temeljiti na preveritvi krajinskih zasnov in izdelanih strokovnih podlagah za urejanje krajine.
- Občina zagotavlja ohranjanje prepoznavnosti krajine oz. prostora na celotnem območju, predvsem pa na območjih prepoznavnosti ter na območjih kompleksnega varstva kulturne dediščine. Varujejo se ekološki procesi z uveljavljanjem sonaravnega gospodarjenja v kulturni krajini in povezave s stavbno in naselbinsko dediščino.
- Umeščanja infrastrukturnih objektov v prostor prepoznavnih kvalitet (plinske postaje, transformatorske postaje, čistilne naprave, vodohrani...) mora temeljiti na prostorskih preveritvah in usmeritvah, oblikovanje objektov pa mora biti prilagojeno konkretnim prostorskim razmeram (dimenzije, proporci, barve, oblika strehe in podobno) ob upoštevanju sodobnega oblikovanja in tehnoloških danosti.

Omenjena določila pa se upoštevajo pri vseh morebitnih posegih v prostor na območju destinacije, saj je usmeritev lokalnih oblasti na območju destinacije Renče - Vogrsko ohraniti prepoznavnost kulturnih kakovosti krajine, izkoristiti in vzdrževati potencial za sedanje in prihodnje dejavnosti v krajini, ohraniti naravne prvine krajinske zgradbe in spontanosti naravnih procesov in zagotoviti varno in privlačno bivalno okolje.

1.6 PALAEONTOLOGIJA

Sedanja Vipavska dolina je bila v geološki preteklosti potopljena na dnu terciarnega morja. Na obronkih doline in po Vipavskih gričih prevladujejo terciarne sedimentne kamnine – fliš, peščenjaki in apnenci. Povsod je veliko fosilov, prič nekdanjega življenja.

»V starem delu današnje vasi Bukovica, na Britofu, kjer je nekoč stala pokopališka cerkva, so že konec 19. stoletja prihajale na dan arheološke najdbe, ki so nakazovale prisotnost rimskodobnih objektov. Leta 2008 so zaščitna arheološka izkopavanja pod vodstvom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE Nova Gorica razkrila, da je bil ta prostor poseljen že v 1. stoletju našega štetja.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom

POZITIVNI VPLIVI

- veliko možnosti za razvoj turističnih produktov in poti v navezavi z bogato arheološko dediščino območja.

NEGATIVNI VPLIVI

- nezakonito odstranjevanje paleontoloških vrednot s strani obiskovalcev

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami

V 7 členu OPN-ja za občino Renče-Vogrsko je za področje naravnih vrednot napisano: Na območju občine so varovana območja narave (ekološko pomembna območja, Natura 2000 območja in naravne vrednote). To so območja ohranjene narave z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti in so ena izmed bistvenih sestavin kakovostnega naravnega okolja. Predeli ohranjene narave so lahko ena tudi izmed razvojnih priložnosti občine in osnova za doseganje nekaterih ciljev prostorskega razvoja. Ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot naj bo izhodišče za izbor in razvoj ustreznih dejavnosti ne pa omejitveni faktor.

2. OKOLJE IN PODNEBJE

2.1 NARAVNI VIRI

Najbolj prepoznaven naravni vir je glina. V času Avstro-Ogrske monarhije (19. stol.) je na tem območju delovalo 47 opekarskih obratov. 24.3.1948 so bile ustanovljene Goriške Opekarne. V današnjih časi so njihovi izdelki: Opečna kritina (korci), opečni zidni elementi, ostalo: travete, opečni zdrob, surova glina, montažne preklade in nosilci.

Mlin na Vipavi v Renčah

Delovala sta v času avstrijske države po avstrijski zakonodaji. Po priključitvi Primorske k Italiji je za izrabo javnih voda veljala italijanska zakonodaja. Elektrarna je imela turbino. Mlin deluje tudi danes. V njem meljejo moko. Elektrarna je ohranjena, vendar je namenjena le ogledom. Elektrarna bi lahko delovala in proizvajala energijo za lokalno okolje. Elektrarna v mlinu deluje. Moč elektrarne je 50 kilovatov.

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju naravnih virov, zlasti povezane s turizmom (npr. infrastruktura, razvoj, upravljanje) in načinom njihovega reševanja.

Največji izziv je dodatna izraba lesne biomase v energetske namene ter izkoriščanje lesene biomase za proizvodnjo končnih in polkončnih izdelkov z višjo dodano vrednostjo.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi in zaščitnimi shemami.

Občina z večjim številom predpisov in omejitev skrbi za zaščito naravnih virov. Na področju gospodarjenja z vodami skrbi za nemoteno oskrbo za gospodarske in turistično–reakcijske namene, pri čemer se zagotavlja njihovo varstvo v smislu trajne ohranitve kemijskega in ekološkega stanja ter krajinskega in ekološkega pomena.

Program razvoja Občine Renče – Vogrsko 2015 -2022

2.2 OKOLJSKA TVEGANJA

Kemičnih onesnaževalcev nimamo. Podjetja imajo ustrezno rešeno obdelavo snovi.

Med okoljska tveganja bi lahko umestili le dejstvo, da komunalne odplake v nekaterih vaseh in zaselkih še niso v celoti povezane s centralnimi čistilnimi napravami oziroma nimajo še vzpostavljene samostojne biološke (male) čistilne naprave. Kljub temu se na tem področju vsakoletno vrstijo večja investicijska vlaganja, ki drastično izboljšujejo stanje tudi na tem področju. Že v letu 2021 so predvidena nova vlaganja v komunalno infrastrukturo. Predvideno ja zadolževanje občine na tem področju. Sprejeto bo z novim proračunom v letu 2021.

Na kratko navedite vprašanja in izzive, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Nadzor nad spoštovanjem okolijskih zahtev in ozaveščanje javnosti. Vsako zaznano nepravilno odlaganje v naravi je priglašeno okoljski inšpekciji Nova Gorica.

Med glavne izzive na tem področju tako kot že nekajkrat izpostavljeno sodijo v odmaknjenih predelih še neurejene komunalne odplake kar pa je težava na celotnem podeželju v Slovenji in se z intenzivnimi vlaganji tudi finančnih sredstev iz evropskih sredstev vsakoletno izboljšuje. Natančni pregled strategij in smernic razvoja lokalne in širše regionalne skupnosti pa poleg omenjenih okoljskih tveganj za destinacijo ne izpostavljajo.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Program razvoja Občine Renče – Vogrsko 2015 -2022

Zakon o ohranjanju narave

2.3 OSKRBA Z VODO

Oskrba s pitno vodo v Občini Renče Vogrsko je zagotovljena iz dveh vodnih virov: Mrzlek in Hubelj. Za neoporečno pitno vodo skrbi javno podjetje Vodovodi in kanalizacija Nova Gorica d.d. Izvajalec javne službe izvaja naloge skladno s sprejetim Odlokom o oskrbi s pitno vodo (Občinski list, št. 9/2014) in Tehničnim pravilnikom – vodovod. Občina je oskrbovana iz dveh vodnih virov. Mrzlek in Hubelj. V občini imamo torej dva vodovodna sistema. Naselja Bukovice, Renče, Vogrsko, Bazara in Volčja Draga se nahajajo na območju, ki se potencialno lahko napaja tako iz vodovodnega sistema Mrzlek (vodni vir Mrzlek) ali Hubelj (vodni vir Hubelj) vendar se zaradi neustreznih (premajhnih) profilov magistralnih in primarnih cevovodov (iz smeri Volčje Drage in Bukovice) se Renče dejansko nahajajo na območju vododelnice obeh vodovodnih sistemov. Posledično so hitrosti v sistemu zelo majhne, starost vode pa velika. Obstaja tveganje, da bodo imeli uporabniki občasno težave s kakovostjo in organoleptično neustreznostjo pitne vode. Teh težav do sedaj ni bilo zaradi rednega spremljanja in ukrepanja upravjalca vodooskrbnega sistema. Občina je zaradi teh dejstev skupaj z izvajalcem javne gospodarske službe, družbo vodovodi in kanalizacija Nova gorica d.d. v izogib potencialnim težavam, pripravila ukrepe ki so primarno potrebni za zagotavljanje rezervnega zajetja za pitno vodo (bodisi Mrzlek ali Hubelj) za naselja Bukovica, Renče, Vogrsko, Bazara in Volčja Draga, s katerimi se povečujeta zanesljivost in varnost obratovanja vodovodnega sistema. Zato so za leto 2021 in 2022 predvidene so sledeče investicije:

1. Rekonstrukcija magistralnega cevovoda na odseku med Bazaro in Volčjo Drago,
2. Gradnja povezovalnega vodovoda Bilje Bukovica
3. gradnja magistralnega cevovoda na odseku med Britofom in Rančami,
4. Rekonstrukcija primarnega cevovoda na odseku med Renčam in Žigoni ter
5. Rekonstrukcija primarnega cevovoda na odseku med Renčam in Arčoni.

S predvidenimi ukrepi se bo povečala tako zanesljivost kot varnost obratovanja vodovodnega sistema V primeru večjih okvar pa se lahko vodooskrba obravnavanega območja zagotavlja tudi samo iz enega vodohrana (vodnega vira).

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju oskrbe z vodo, zlasti povezane s turizmom

Zagotavljanje neoporečne čiste vode vsem prebivalcem.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi in zaščitnimi shemami.

Operativni program gradnje in posodobitve vodooskrbnih sistemov.

Oskrbo s pitno vodo kot obvezno občinsko javno službo določa 149. člen Zakon o varstvu okolja. Gospodarska javna služba oskrba s pitno vodo se izvaja po Odloku o oskrbi s pitno vodo v Občini Renče - Vogrsko. Oskrba s pitno vodo je iz zajetja Mrzlek, ki se bo nadgrajeval – več o tem <https://siol.net/zaboljso-vodooskrbo-na-sirsem-goriskem-kar-37-milijonov-evrov-255173>

Odlok določa pogoje in način oskrbe s pitno vodo, upravljanje z objekti in napravami, ki služijo oskrbi s pitno vodo iz javnega vodovodnega omrežja, ter zahteve za oskrbo s pitno vodo, ki morajo biti izpolnjene pri opravljanju storitev obvezne občinske gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo in pri lastni oskrbi prebivalcev s pitno vodo.

2.4 ODPADNE VODE

Upravljavec obvezne javne službe odvajanja in čiščenja je Javno podjetje Vodovodi in kanalizacija Nova Gorica d.d. V občini je le delno zgrajeno kanalizacijsko omrežje, ki pa ni funkcionalno zaključeno. Na osnovi Uredbe o odvajanju in čiščenju komunalne in padavinske odpadne vode (Ur.l. RS, št. 88/11, 8/12, 108/13) in Odloka o odvajanju in čiščenju odpadnih, komunalnih in padavinskih voda (Občinski list, št. 27/2008) obsega javna služba naslednje naloge:

- odvajanje in čiščenje komunalne odpadne vode, ki se odvaja v javno kanalizacijo,
- prevzem komunalne odpadne vode in blata iz obstoječih greznic ter MKČN in njegovo obdelavo najmanj enkrat na tri leta,
- redno praznjenje nepretočnih greznic in odvoz ter obdelavo njihove vsebine v komunalni čistilni napravi (KČN),
- zagotavljanje izvedbe prvih meritev in obratovalnega monitoringa oziroma izdelavo ocene obratovanja za MKČN.

Odvajanje in čiščenje odpadne komunalne vode v občini je trenutno rešeno z individualnimi greznicami in malimi komunalnimi čistilnimi napravami. Občina načrtuje povezavo strnjjenih naselij na centralno čistilno napravo v Vrtojbi. Ta projekt je finančno zelo zahteven, zato je predvideno še naprej individualno urejanje čiščenja odpadnih vod. Občina za spodbujanje gradnje malih komunalnih čistilnih naprav (MKČN) nudi subvencijo. V občini je trenutno 1336 greznic in 52 malih komunalnih čistilnih naprav.

Odvoz grezničnih gošč in blata iz MKČN je urejen in ga izvaja javno podjetje. Greznične gošče in blato se ustrezno predela na centralni čistilni napravi v Vrtojbi. Občina se bo v bodoče priklopila na Centralno čistilno napravo in to do konca leta 2023. Več o tem https://www.rence-vogrsko.si/mma/4tocka_dr_navezava_kanalizacije_rence_na_ccn_nova_goricapdf/2017051815323

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju ravnanja z odpadnimi vodami, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Med izzive na omenjenem področju za prihodnost zagotovo spada relativno nizka pokritost priklpov na javno kanalizacijo, ki je posledica razpršene poselitve in razgibanega terena. Do leta 2023 bo urejena kanalizacijska infrastruktura in čim večje število priklpov gospodinjstev na javno kanalizacijo. S tem namenom je v veljavi večje število ukrepov za zagotavljanje izgradnje malih komunalnih čistilnih naprav.

Prav tako med izzive na omenjenem področju sodijo ukrepi za zmanjšanje količine padavinskih voda v sistemu javne kanalizacije in pa presoja vplivov poplavnih voda na kanalizacijski sistem.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Odlok o gospodarskih javnih službah v Občini Renče – Vogrsko – link https://www.rence-vogrsko.si/mma/odlok_o_gospodarskih_javnih_sluzbah_v_obcini_rence_vogrskopdf/2017111709280596/

Odlok o odvajanju in čiščenju komunalne in padavinske odpadne vode v Občini Renče – Vogrsko - https://www.rence-vogrsko.si/mma/odlok_o_odvodnjavanju_in_ciscenju_odpadnih_komunalnih_in_padavinskih_vodapdf/2017111709292956/

Predpisi s področja odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda v destinaciji določajo obveznost priklopa stavbe na javno kanalizacijo, če ta obstaja, kjer pa te ni, pa se mora stavba opremiti z lastnimi objekti za čiščenje (mala komunalna čistilna naprava-MKČN) ali zbiranje (greznica).

2.5 UPRAVLJANJE Z ODPADKI

Komunala Nova Gorica d.d. izvaja gospodarsko javno službo zbiranja in prevoza komunalnih odpadkov na področju Občine Brda, Občine Kanal ob Soči, Mestne občine Nova Gorica, Občine Miren – Kostanjevica, Občine Šempeter – Vrtojba in Občine Renče – Vogrsko. Na področju teh občin se s storitvami zbiranja komunalnih odpadkov oskrbuje približno 23 tisoč gospodinjstev in približno 3.000 pravnih oseb. Za izvajanje storitev zbiranja komunalnih odpadkov se letno prevozi 685 tisoč kilometrov s specialnimi vozili, za kar se porabi 258 tisoč litrov goriva. Stroške zbiranja komunalnih odpadkov skuša družba racionalizirati z optimizacijo tras, zaradi česar se v družbi uporablja sistem sledenja vozil.

V okviru zbiranja komunalnih odpadkov družba Komunala Nova Gorica d.d. izvaja naslednje vrste storitev:

- prevzem zbranih mešanih komunalnih odpadkov iz prevzemnega (odjemnega) mesta,
- prevzem biološko razgradljivih odpadkov iz prevzemnega mesta,
- prevzem zbranih ločenih frakcij,
- prevzem kosovnih odpadkov,
- delovanje zbiralnic ločenih frakcij,
- delovanje premičnih zbiralnic nevarnih frakcij in kosovnih odpadkov,
- delovanje zbirnih centrov,
- razvrščanje pripeljanih odpadkov po vrstah in njihovo predajo v predelavo,
- prevzem nevarnih frakcij, skladiščenje in predajo v predelavo,

- delovanje zbirnih centrov za določene vrste komunalnih odpadkov,
- prevzem in odvoz komunalnih odpadkov iz območja javnih prireditev,
- zagotavljanje in zamenjava zabojnikov za zbiranje vseh vrst komunalnih odpadkov ter
- čiščenje zabojnikov za zbiranje komunalnih odpadkov ter tudi izvajanje dezinfekcije zabojnikov za zbiranje bioloških odpadkov.

Komunalne odpadke družba zbira in redno odvažata s smetarskimi vozili. Nekatere odpadke se odvažata večkrat tedensko (npr. mešane komunalne odpadke 2-krat tedensko), druge enkrat tedensko. Pogostost odvoza je definirana v občinskih predpisih in je odvisna tudi od prostornine posode in vrste odpadka. Odpadke se zbira v največ 1100 l zabojnikih za posamezne vrste odpadkov, za ločene frakcije in kosovne pa v zabojnikih večjega volumna.

V okviru opravljanja gospodarske javne službe zbiranja in odvoza odpadkov družba uporablja specializirana vozila in opremo za opravljanje storitev gospodarske javne službe zbiranja in odvoza odpadkov.

Zbiranje in prevzem kosovnih odpadkov se izvaja v okviru gospodarske javne službe zbiranja odpadkov, kar je v skladu z določbami občinskih odlokov. Izvajanje GJS zbiranja komunalnih odpadkov se zaključi z oddajo mešanih komunalnih odpadkov (pod)izvajalcu obdelave mešanih komunalnih odpadkov in odlaganja ostankov obdelave. Prevoz do (pod)izvajalca teh storitev sodi med storitve zbiranja mešanih komunalnih odpadkov.

V Občini Renče – Vogrsko je na voljo 1 zbirni center v naselju Renče ter po celotni občini je 34 ekoloških otokov.

Smo tudi ena redkih občin, ki sofinancira prevoz za azbestne odpadke – dodaj link!

V letu 2021 bomo sodelovali v mednarodnem projektu Circle. Aktivnosti, ki se bodo v okviru projekta CIRCLE izvajale so:

- Analiza na področju ravnanja z okoljem za Goriško regijo na tematiko krožnega gospodarstva; Vodnik dobrih praks na področju krožnega gospodarstva, Poslovni model za učinkovito upravljanje z odpadki v sklopu urbanega laboratorija in njegova implementacija.
- Baza podatkov – nabor podjetij v regiji, ki se ukvarjajo s krožnim gospodarstvom; Akcijski načrt z naborom projektov na temo krožnega gospodarstva.
- Izobraževalne delavnice na temo ravnanja z odpadki in krožnega gospodarstva, namenjene starejšim in drugim odraslim.

Na kratko navedite vprašanja in izzive, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Med izzive, ki jih ob rasti turizma v destinaciji vidimo v prihodnje je tudi povečanje števila odpadkov z naslova turizma. Omenjenega izziva se zavedamo in smo ga evidentirali ter bomo v prihodnosti v ta namen povečali kapacitete sprejema odpadkov z naslova turizma.

Med večje izzive v prihodnosti bodo prav tako lahko sodile povečane količine odvrženih odpadkov v okolje v bližini turističnih točk. Tudi na te ukrep se pripravljamo predvsem v smislu ozaveščanja obiskovalcev in postavitvi označb ter dodatnih smetnjakih. V omenjenem kontekstu bomo povečali tudi število akcij očiščevanja okolja katerih financiranje bomo pridobili preko različnih programov evropske unije oziroma nacionalnih programov za varovanje okolja.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

[Elaborat o oblikovanju cen](#) storitev gospodarskih javnih služb s področja ravnanja s komunalnimi odpadki za leto 2020.

Med osrednja dokumenta na področju ravnanja z odpadki znotraj destinacije sodita:

- [Odlok o načinu izvajanja obvezne občinske gospodarske javne službe](#) zbiranja določenih vrst komunalnih odpadkov v Občini Renče-Vogrsko in [Uredba o odpadkih](#).

Osveščamo ljudi preko raznih brošuric ter letakov, kot je razvidno na [letakih o ločevanju odpadkov](#). Na naslednji povezavi imamo zapisane vsa [navodila z ravnanji z odpadki z različnimi podtemami](#) (Zbirni center, zbiranje komunalnih odpadkov in embalaže, ekološki otoki, obdelava in odlaganje komunalnih odpadkov, [zbiranje gradbenih odpadkov in azbestno](#) cementne kritine ter invazivne tujerodne rastline.

2.6 ENERGIJA

1. Večje kotlovnice

V občini Renče-Vogrsko ni večjih skupnih kotlovnice.

2. Daljinsko ogrevanje

V občini Renče-Vogrsko ni sistemov daljinskega ogrevanja.

3. Oskrba z električno energijo

Območje občine Renče-Vogrsko se napaja po daljnovodih 20 kV iz RTP Vrtojba 110/20 kV. Srednje napetostno omrežje je v veliki večini nadzemno le priključki večjih odjemalcev so izvedeni kabelsko. Odjemalci so na območju občine napajani preko 35-tih transformatorskih postaj v lasti Elektro Primorske in 7-ih v lasti odjemalcev. Območje občine Renče - Vogrsko z električno energijo oskrbuje Elektro Primorska d.d..

Povprečna starost naprav omrežja je med 25 in 30 let. Pritožb na slabe napetostne razmere na Elektru Primorska ne beležijo, je pa bilo v zadnjih dveh letih veliko prekinitev zaradi prebojev in mehanskih poškodb kablovodov.

V preteklih letih je bila opravljena zamenjava 20 kV kablovoda priključek za TP Renče II (Goriške opekarne). V pripravi je še zamenjava kablovoda Bilje I–Renče II. Predvidena je povezava med TP Oševljek–TP Gradišče nad Prvačino (zankanje omrežja) in TP Renče center–TP Tureli (zankanje TP Renče center). Razvoj srednje napetostnega omrežja je odvisen tudi od gradnje obrtne cone Opekarne. Večjo zanesljivost napajanja bo doprinesla rekonstrukcija RP Gradišče.

Ker se območje občine napaja iz RTP Vrtojba in je ta kot celotna severna Primorska enostransko napajana po daljnovodu 110 kV je za zanesljivo napajanje predvideno dokončanje daljnovoda 110 kV Vrtojba–Sežana.

4. Oskrba z zemeljskim plinom

V občini Renče-Vogrsko ni na voljo distribucijskega omrežja zemeljskega plina za individualne uporabnike. Preko ozemlja občine sicer poteka prenosni plinovod, izvedena pa sta tudi samostojna priključka zemeljskega plina do podjetij Goriške opekarne d.d. v Renčah ter Tekstilna tovarna Okroglica d.d. v Dombravi.

5. Oskrba s tekočimi gorivi

V občini Renče-Vogrsko ni bencinskih servisov. Najbližji bencinski servisi se nahajajo na hitri cesti Razdrto–Vrtojba ter v naseljih Dornberk, Šempeter in Nova Gorica.

Obstoječi visokonapetostni: - DV 400 kV Divača – Redipuglia, - DV 2x110 kV Gorica – Divača: razen med stebroma na stojnih mestih SM29 in SM40 (potek na območju naselja Renče).

Predvideni visokonapetostni DV 2x400 kV Divača – Redipuglia. Lokacija predvidenega daljnovoda je prikazana na risbi 2b: Zasnova gospodarske javne infrastrukture – energetika in el. komunikacije v grafičnem delu strateškega dela OPN.

V izdelavi je »Državni prostorski načrt za rekonstrukcijo dela daljnovoda 2 x 110 kV Gorica – Divača (odsek Renče)«.

Vsa naselja so zadovoljivo opremljena z elektroenergetskim omrežjem. Do naselij potekajo 20 kV daljnovodi. Potrebno je sistematično in načrtno prestavljanje distribucijskih elektroenergetskih nadzemnih vodov v talno kabelsko kanalizacijo.

Zasnova oskrbe občine z energijo temelji na izhodiščih prihodnjega razvoja občine in energetskih konceptih, ki tak razvoj omogočajo. Temeljni dokumenti oskrbe z energijo je lokalni energetski koncept, s katerim se zagotavlja stalna, zadostna in ekonomsko sprejemljiva oskrba z energijo.

V občini je največja poraba energentov za ogrevanje v gospodinjstvih ter za potrebe v poslovnem sektorju. Največ, 59% stanovanj se ogreva na ELKO, sledi les z 46%.

V občini se nahaja 8 javnih stavb v občinski lasti. Tri stavbe osnovnih šol in stavba KS Renče se ogrevajo z ELKO, ostale 4 stavbe pa z elektriko. Občina je postopoma celovito energetsko sanirala zgradbe v katerih se je porabilo največ energije, med katere spadajo OŠ Renče, POŠ Bukovica ter nenazadnje občinska stavba in Zadržni dom na Vogrskem. V letu 2018 je bil zgrajen nov energetsko učinkovit Zdravstveni dom Renče. Ostale javne stavbe se postopoma sanirajo v okviru investicijskega vzdrževanja.

Večja podjetja v občini so Goriške opekarne d.d. in Tekstilna tovarna Okroglica d.d.. V obeh podjetjih imajo izveden priključek na zemeljski plin. V občini Renče-Vogrsko ni na voljo distribucijskega omrežja zemeljskega plina za individualne uporabnike.

Med OVE velja izpostaviti lokalni potencial sončne energije, ki pa je v l. 2020 izkoriščen le v manjši meri. Primerna je postavitve sončnih kolektorjev za pripravo tople vode. Prav tako je smiselna postavitve sončnih elektrarn na strehe objektov predvsem za potrebe samooskrbe.

Vse bolj so v uporabi toplotne črpalke tako za ogrevanje, kot tudi za proizvodnjo tople sanitarne vode. Manjši je potencial za izkoriščanje vetrne in vodne energije. Sicer na območju občine Renče-Vogrsko deluje ena mala hidroelektrarna na reki Vipavi. Lastnik je podjetje All G mont (neto moč 75 kW, okvirna letna proizvodnja znaša 324 MWh).

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju energije, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Trajnostni pristopi se oblikujejo skozi varstvo okolja, ohranjanje narave in prepoznavnosti krajine, ravnanje z odpadki, trajnostna naročila, trajnostne gradnje, zelene programe/certifikate in uporabo obnovljivih virov energije.

Izzivi in ukrepi za ekonomsko in socialno prestrukturiranje v Goriški regiji, ki so povezani s turizmom so številni vendar nekaj najpomembnejših, ki bi bistveno vplivali na reševanje področje energetike so zagotovo naslednji:

1. Ustanavljanje (mikro, MSP) podjetij s področja turizma in ekološke pridelave hrane. Na ta način bi delovanje delovanja novih mikro in MSP iz področja turizma lahko prispevalo k oživljanje visokogorskih planin in predelava mleka in ekološki turizem na deželi, k doživljajskemu in adrenalinskemu turizmu, turizmu v povezavi z bogato naravno in kulturno dediščino ter športom ter gastronomskemu turizmu in nastanitvenim zmogljivostim. Rezultati takšnega izziva bi bili perspektivna delovna mesta na demografsko ogroženih območjih, ohranjanje poseljenosti podeželja in lokalna samooskrba.

2. Prilagajanje izobraževalnih in raziskovalnih programov s področja turizma in sicer s pristojnimi inštitucijami izboljšati izobraževanja na področju okoljevarstva in ravnanja z energijo, vzdrževati kompetenc ključnih akterjev s področij energetike in varovanja okolja, dvigniti nivo tehničnega znanja za potreben prenos naprednih tehnologij v operativno uporabo ter izboljšanje inovacijske dejavnosti in nenazadnje izboljšati znanja in veščine za izvajanje novih investicij. Tako bi dosegli večjo fleksibilnost in konkurenčnost trga dela.

3. Izraba odpadne toplote in sicer identifikacija možnosti za izvedbo projekta za izkoriščanje odpadne toplote v podjetjih in preverjanje možnosti navezave na obstoječe ali izgradnja novih sistemov DO v turističnih naseljih s ciljem izpolnjevanje nacionalnih ciljev na področju URE in izboljšanja snovne učinkovitosti, ki je v turističnem sektorju pomemben vidik.

4. Vzpostavitev modelov mehke mobilnosti za potrebe turizma, vzpostavljanje sistemov mehke mobilnosti znotraj destinacije: e-kolesa, polnilnice, električni "car sharing", razvoj produktov, ki spodbujajo kolesarjenje in pohodništvo, povečanje števila in frekvence povezav javnega prevoza v turistične kraje, modernizacija železniške infrastrukture (predvsem povezave s sosednjo Gorenjsko regijo), sodobne turistične povezave Goriške regije (in Furlanije) z Gorenjsko, vzpostavitev celovite kolesarske infrastrukture (ločene od cestnega omrežja), Cilji ukrepov bi bili boljša dostopnost z javnimi prevoznimi sredstvi za potrebe turizma, večja prometna varnost, gospodarska rast (turizem).

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Destinacija s številnimi ukrepi povezanimi s spodbujanjem lokalnih pridelovalcev in spodbujanjem lokalne ekološke pridelave ter s povezovanjem ponudnikov s pridelovalci in tudi obiskovalci pomembno vpliva k čistejšemu okolju.

Destinacija si prizadeva na prehod na čim večje število obnovljivih virov. S tem namenom je lokalna skupnost sprejela že večje število usmeritev in določil da se bo:

- izkoriščanje vode kot naravnega vira (npr. odvzem vode za male vodne elektrarne) mora biti prehodno podvrženo interdisciplinarni presoji ter predpisom, ki urejajo vrsto posegov in način izkoriščanja naravnih virov.

- varstvo okolja se mora odraziti v prostorskih ureditvah naselij in celotne občine. Varovanju naravnega okolja je potrebno prilagoditi prostorsko rast in vse posege v prostor.

Prav tako pa so v destinaciji večkrat letno organizirana energetska svetovanja, dostopna pa je tudi energetska svetovalnica, ki prebivalcem pomaga pri svetovanju, pri prijavih na razpise in pridobivanju sredstev za boljšo trajnejšo preskrbo z električno energijo.

2.7 HRUP

Edini obremenjevalci s hrupom so industrijski obrati, ki pa v večini niso umeščeni na območja, pomembna za razvoj in izvajanje turistične dejavnosti. S turizmom povezano obremenjevanje okolja s hrupom so javne prireditve. Omenjene prireditve so bolj kot za uporabnike turističnih storitev (turisti) obremenjajoče za lokalno prebivalstvo.

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju zvočnega onesnaženja, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Zaradi razpršene gradnje je stopnja onesnaženja s hrupom v destinaciji nizka. Na področju turizma lahko kot potencialno največje onesnaževalce s hrupom umestimo večje prireditve, pri čemer pa so te kratkotrajne. Veliko hrupno onesnaženje pa predstavljajo tudi pomembnejše državne ceste na katerih pa se na srečo promet ne povečuje eksponentno.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Varstvo pred hrupom v destinaciji je opredeljeno na podlagi posameznih območij osnovne oziroma podrobnejše namenske rabe prostora in v skladu z [Uredbo o hrupu v naravnem in življenjskem okolju](#). Območja varstva pred hrupom so določena v skladu s predpisi o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju, ki veljajo na državni ravni, s tem namenom so za zmanjševanje negativnih vplivov hrupa v destinaciji pripravljene naslednje sheme:

- Za javne prireditve, javni shod in vsako drugo uporabo zvočnih naprav na prostem je potrebno pridobiti soglasje pristojnega občinskega upravnega organa.
- Gradnje novega objekta in nove dejavnosti je treba locirati tako, da ravni hrupa ne presegajo stopenj, določenih z Uredbo o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju.

2.8 OSVETLITEV

Svetlobno obremenjevanje je prisotno le mestoma vezano na osvetljevanje sakralnih objektov ter onesnaževanje vezano na večizmensko delo v nekaterih industrijskih kompleksih. Svetlobno onesnaževanje izhajajoče od razsvetljevanja športnih objektov je zanemarljivo. Svetlobnega onesnaževanja ob reki Vipavi, na naravnih območjih in gozdovih ni.

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju svetlobne onesnaženosti, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Učinkovit nadzor nad viri svetlobe in sankcioniranje povzročiteljev svetlobnega onesnaževanja. V izvedbi je celovita prenova javne razsvetljave s prehodom na varčne led sijalke.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Med najpomembnejše dokumenta na lokalni ravni za urejanje osvetlitve sodi že prehodno omenjeni dokument Predlog obnove in izboljšanje javne razsvetljave v občini, ki se sklicuje na ustrezne nacionalne zakone in predpise s področja osvetlitve.

Na podlagi omenjenih določil in smernic tako glavna določila dokumenta tako jasno izpostavijo tako morebitne tehnične rešitve za izboljšanje kot priporočen izbor varčnih svetilk oziroma sijalk. Poleg priporočil dokument izpostavlja tudi prihranke energije ima pa tudi jasno izdelano finančno konstrukcijo potrebnih investicij in način za dolgoročno urejanje tega vprašanja v destinaciji preko javno zasebnega partnerstva. Smo v pogovorih z GOLEO in smo tudi že pridobili ponudbe s strani PISO za vklop programa javne razsvetljave ter smo v fazi pridobivanja ponudba za opravljanje natančnega popisa JR v Občini. Na podlagi popisov je nato predvideno fazno urejanje JR, načeloma v treh letih.

2.9 ZRAK

V občini ni velikih virov onesnaževanja zraka. Največji viri emisij toplogrednih plinov predstavljajo poleg energetike zlasti industrijske in obrtne dejavnosti, manj kmetijska proizvodnja, prometna infrastruktura pa nima posebnega vpliva. Območje je bolj občutljivo na onesnažen zrak iz Padske nižine (Okoljsko poročilo, 2015). Za območje celotne Goriške regije velja, da so žveplov dioksid, svinec, ogljikov monoksid in benzen pod spodnjim pragom, dušikov dioksid in delci so med mejno vrednostjo in dopustnim odstopanjem, ozon pa presega mejno vrednost (LEK, 2012).

Na kratko navedite vprašanja in izzive na področju kakovosti zraka, zlasti povezane s turizmom in načinom njihovega reševanja.

Nadzor in odprava občasnih povzročiteljev prekomernih emisij ter onesnaževalcev zraka.

Med večje izzive za kakovost zraka v destinaciji lahko izpostavimo relativno visok delež starejših kurišč na drva in pa povečano količini onesnaženja s strani povečevanja tranzitnega prometa v destinaciji.

Navedite načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami.

Program razvoja Občine Renče – Vogrsko 2015 -2022

Med načine zaščite z ustreznimi upravljavskimi shemami bi lahko umestili, da je:

- pri načrtovanju in gradnji novih objektov potrebno upoštevati predpise za varstvo zraka in zagotoviti, da pri obratovanju ne bodo prekoračene dovoljene emisije,
- proizvodne, gospodarske, stanovanjske in druge objekte je potrebno priključiti na ekološko čiste vire energije,
- potrebno je zagotoviti racionalno rabo energije in izboljšanje toplotne izolacije objektov ter uporabo ekološko sprejemljivih goriv.

3 KULTURA

3.1 SNOVNA DEDIŠČINA

V spodnji tabeli se nahaja natančen popis vseh 30 enot nesnovne kulturne dediščine v destinaciji, ki so bile pridobljen s strani Registra nepremične kulturne dediščine Slovenije.

ARHEOLOŠKA NAJDIŠČA				
zap. številka	evidenčna številka	kraj in naziv enote	zvrst	opis
1	21230	Renče - Arheološko najdišče Martinuči - Glinokop	arheološka najdišča	Najdba lončenine in kamenega orodja (med leti 1984 in 1991; Srečo Simčič). Arheološki pregled in izkopavanja glinokopa (1990 - 1992); odkritje obstoja dveh stavb, lončenine iz bronaste dobe (2.000 let pr. n. št.)
2	21228	Žigoni - Arheološko najdišče sv. Marija Magdalena Ozrej	arheološka najdišča	Ruševina, plano grobišče, podružnična cerkev; Ruševine podružnične cerkve sv. Marije Magdalene; ob njej naj bi stalo tudi grobišče – območje ni raziskano » še vidne razvaline; ostanek, neke starejše meniške naselbine« (po KLS I, 235) Datacija: ¼ 16. stol. (1570) in 17. stol.
3	21359	Vogrsko - Ruševine cerkve sv. Primoža in Felicijana	arheološka najdišča	ruševina, podružnična cerkev, sv. Primož in Felicijan
4	21357	Vogrsko - Arheološko najdišče Stara cerkev	arheološka najdišča	Cerkev, plano grobišče s skeletnimi pokopi V sondiranju leta 1977 odkriti temelji sakralne stavbe s planim grobiščem, ter starejša časovno nedoločljiva gradbena faza.
5	21229	Renče - Arheološko najdišče Mandrija - Cerkev sv. Izidorja	arheološka najdišča	Cerkev, letni dvorec, sv. Izidor; Ruševine, med katerimi je lahko prepoznati el. cerkvene arhitekture. Izročilo priča o cerkvi sv. Izidorja. Ob njej pa naj bi stal dvorec renških grofov. Datacija: novi vek (16., 17. stol.)

6	4746	Bukovica pri Gorici - Arheološko najdišče Britof - Sv. Lovrenc	arheološka najdišča	Lokacija stare cerkve sv. Lovrenca (posredno omenjena 1523), ki je bila pozidana na stavbnih ostankih, verjetno rimskodobne cestne postaje Ad Fornulos. Arheološka sondiranja 2005 so odkrila ostanke obsežne poznorimske arhitekture s centralnim dvoriščem - podobna arhitektura značilna za villerustice. Verjetno gre v tem primeru za cestno postajo mutatio ad Fornulos. Ostanke rimskodobnega vodnjaka. Drobne najdbe (tegule, amfore, ostanke mozaika, okenskega stekla, bronaste zaponke, prstan, obeski, lasne igle, uteži za statve, ročni mlin, bronasti zvonci, ...) Datacija: rimska doba (1.- 3. stol. n. št.); ¼ 16. stol. (1523)
7	21358	Vogrsko - Arheološko območje Replje	arheološka najdišča	Arheološko območje naselbina, omembe o najdbah grobov, lega ob trasi rimskodobne ceste, rimskodobna lončenina in gradbeni material. Datacija: rimska doba

SPOMINSKI OBJEKTI IN KRAJI

zap. številka	evidnečna številka	kraj in naziv enote	zvrst	opis
1	28458	Renče - Spomenik odporu	spominski objekti in kraji	javni spomenik
2	4844	Volčja Draga - Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne	spominski objekti in kraji	vojaško pokopališče, nagrobnik
3	4850	Renče - Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne v Žigonih	spominski objekti in kraji	vojaško pokopališče, nagrobnik, javni spomenik
4	4851	Renče - Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne v Lukežičih	spominski objekti in kraji	vojaško pokopališče, nagrobnik

5	4855	Oševljek - Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne	spominski objekti in kraji	vojaško pokopališče
6	26263	Renče - Spomenik primorskim gradbincem	spominski objekti in kraji	javni spomenik
7	4872	Vogrsko - Bunker v hiši Vogrsko 129, Skrivališče pri Barabonu	spominski objekti in kraji	skrivni bunker, kraj zgodovinskega dogodka
8	21714	Bukovica pri Gorici - Spominska plošča odboru OF	spominski objekti in kraji	spominska plošča
9	21816	Ozrenj - Spominska plošča družini Mozetič in padlim borcem NOB	spominski objekti in kraji	spominska plošča
10	26238	Volčja Draga - Spomenik talcem	spominski objekti in kraji	javni spomenik, kraj zgodovinskega dogodka
11	26240	Vogrsko - Spomenik NOB in žrtvam vojnega nasilja	spominski objekti in kraji	javni spomenik
12	27651	Vogrsko - Spomenik Goriški brigadi	spominski objekti in kraji	javni spomenik
13	28444	Vogrsko - Spominska plošča partizanski tiskarni	spominski objekti in kraji	spominska plošča, kraj zgodovinskega dogodka
14	4846	Vogrsko - Grobnica padlih v prvi svetovni vojni	spominski objekti in kraji	grobnica
15	15875	Bukovica pri Gorici - Spomenik NOB	spominski objekti in kraji	javni spomenik
STAVBE				
zap. številka	evidenčna številka	kraj in naziv enote	zvrst	opis
1	23938	Bukovica pri Gorici - Stara šola	stavbe	šola
2	3596	Bukovica pri Gorici - Cerkev sv. Lovrenca	stavbe	župnijska cerkev, sv. Lovrenc
3	20848	Renče - Šola	stavbe	šola

4	15863	Renče - Vila Renče	stavbe	vila, park
5	4109	Vogrsko - Cerkev sv. Justa	stavbe	župnijska cerkev, sv. Just
6	3970	Renče - Cerkev sv. Mohorja in Fortunata	stavbe	župnijska cerkev, sv. Mohor in Fortunat
7	834	Vogrsko - Bozicijeva vila - Dvorec Vogrsko	stavbe s parki ali z vrtovi	dvorec z vrtom, grajska kapela
DRUGI OBJEKTI				
zap. številka	evidenčna številka	kraj in naziv enote	zvrst	opis
1	30425	Renče - Vaga na Starem placu	drugi objekti in naprave	javna tehcnica

Od naštetega lahko pod snovno kulturno dediščino na področju kulture v Občini Renče-Vogrsko štejemo:

- Arhitektura:** tri cerkve v Renčah, Bukovici in na Vogrskem. Vse tri cerkve so zgrajene v »klasični arhitekturi«, turističnega obiskovanja cerkva ni. Nobena od teh cerkva ni zaščiteni niti kot kulturna dediščina, niti v turistične namene. Našteti načini zaščite tako ne morejo biti ustrezni za zaščito teh cerkva.
- Arheološka najdišča:** v Občini Renče-Vogrsko je odkrito in raziskano eno arheološko najdišče. Nahaja se na območju stare Bukovice v bližini pokopališča. Gre za arheološke najdbe iz 1. do 3. stoletja, ki so jih našli in izkopali leta 2008 na »Britofu« v Bukovici, in ki nakazujejo prisotnost rimskodobnih objektov. Arheološka izkopavanja pod vodstvom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije Območna enota Nova Gorica so razkrila, da je bil ta prostor poseljen že v 1. stoletju našega štetja in se je verjetno imenoval »Cestna postaja Ad Fornulos« (Pri pečeh). V Občini Renče-Vogrsko smo arheološkim najdbam namenili veliko pozornosti. V okviru projekta »Rimskodobna Bukovica« smo leto 2013 poimenovali »V letu Rimskodobne Bukovice« in v sodelovanju z Goriškim muzejem tako:
  - V Dvorani Zorana Mušiča v Kulturnem domu Bukovica pripravili razstavo s 3 vitrinami arheoloških najdb, od katerih so nekatere zelo lepo ohranjene; z Goriškim muzejem smo se dogovorili, da se ta zbirka trajno hrani v prostorih muzeja.
  - Ob prazniku Občine Renče-Vogrsko smo aprila 2013 izdali poštno znamko s podobo pivske skodelice Skifos iz 1. stoletja, ki je nekako tudi predmet celostne podobe tega projekta, ter pisemsko ovojnico.
  - Na dan občinskega praznika dne 26. aprila smo tako pošiljke v tej ovojnici kot vse druge pošiljke žigosali s priložnostnim žigom, na katerem je bila izrisana podoba skifosa.
  - Ob občinskem prazniku je izšel zbornik o arheoloških najdbah v Bukovici z naslovom »Odstrta Bukovica«, ki sta ga pripravila in uredila vodja arheoloških izkopavanj v Bukovici Tomaž Fabec in Tina Žerjal iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije Območna enota Nova Gorica
  - V sodelovanju z Goriškim muzejem smo izdelali tudi skodelice Skifos v naravni velikosti, ki jo Občina Renče-Vogrsko uporablja kot protokolarno darilo.

V uvodniku zbornika Odstrta Bukovica je takratni župan med drugim zapisal, da je delo arheologov leta 2008 v Britofu v Bukovici sprožilo veliko zanimanja tako med našimi prebivalci kot med stroko, saj so odkriti predmeti nakazali bogato dediščino, ki bi lahko razjasnila in odražala življenje in navade prebivalcev takratnega časa. Kot kaže, je pomen arheoloških najdb v Britofu večplasten. O tem namreč pričajo številni najdeni predmeti, ki nam na eni strani slikajo način življenja in navade prebivalcev rimskodobnega naselja v Britofu, na drugi strani pa družbeno, prometno in gospodarsko ureditev rimskodobnega časa.

Pomembno je odkritje, da se arheološka najdba nanaša na odkritje Cestne postaje, ki se je najverjetneje imenovala Ad Fornulos (Pri pečeh), raziskave pa pričajo o vsakodnevnih hišnih opravilih, življenju, prehrabnih navadah, pa o pomembni državni cesti med Oglejem preko Bukovice skozi Vipavsko dolino do Ljubljane, Ptuja in Sremske Mitrovice, ki je bila ena najvažnejših prometnic rimskega cesarstva; nenazadnje pa tudi o gospodarstvu, ki naj bi glede na najdene ostanke stavb in verjetne ostanke preprežne postaje Ad Fornulos cvetelo tako zaradi gostišča kot opekarske proizvodnje. V okolici tega naselja so bili namreč odkriti tudi ostanki lončarsko opekarskega obrata in opečnih izdelkov, ki kažejo na to, da so naša bogata nahajališča glin izkoriščali že v rimskem času. Občina Renče-Vogrsko je knjigo izdala z namenom, da bi znali kulturno dediščino kraja in lokalno identiteto spoštovati in jo ohranjati.

Kot prilogo sem že podala kot e-priponko fotografijo naslovnice knjige »Odstrta Bukovica«, na kateri je replika pivske skodelice »Skifos«, v fizični obliki bom pa Matjažu dala navedeno knjigo in pisemsko ovojnico z znamko.

Dvorec Španjolišče stoji v Renškem Podkraju na flišnatem gričku, ki se je v srednjem veku imenoval Oelberg in v ital. verziji Monte Ulivetto, in je bil zgrajen verjetno v začetku 18. stol. Razkošna zgradba je bila najprej v lasti grofov Coroninijev, ki so pridobili veliko slave zaradi nasada oljk za dvorcem in uspehov pri gojenju te kulture. Kmalu pa so dvorec pridobili grofje Torres, sicer politični ubežniki iz Španije. Ti so se zadrževali precej v Benetkah in za eno od njihovih žensk se je (neuspešno) potegoval Giacomo Casanova. V objektu je bila zanimiva kapela, ki je imela za vernike dve nadstropji: gornje za gospodarje, spodnje za podložnike. V bližini je bila na Griču, imenovanem Mandrja, kapelica posvečena sv Izidorju in nedaleč tudi stanovanjska hiša z gospodarskim poslopjem. S tem objektom, ki je prehajal v roke raznih lastnikov, je povezano tudi precej precej zgodb o lepotici iz Bilj, ki je omrežila italijanskega bogataša v Egiptu, da je kupil dvorec, potem pa prirejala pikantne zabave na dvorcu. Objekt je bil po drugi svetovni vojni zelo preurejen.

3. Spomeniki in znamenja vezana na odpor proti fašizmu in NOB

- Spominski kamen v Martinučih, narejen v spomin na tiskanje odporniškega časopisa DELO, ki je izhajalo v letih In je bilo delo komunistov in tigrovcev iz Bukovice, Vogrskega in Renč pod vodstvom znanega komuniste iz Solkana Jožeta Srebrniča. Večina od cca. številke časopisa je bila natipkana in ciklostirana v kavernah pod Tomaškim hribom, Tekste sta sestavljala največ Angel Kodrič iz Renč in Peter Nardin iz Bukovice.
- Spomenik sestanku na Kremancah
- Grobnica padlih na pokopališču ob stari kapelici
- Spomenik 78 žrtvam iz Renč med NOB na placu v Renčah in druga obeležja, ki na tem mestu dopolnjujejo zahvalo žrtvam
- Spominska plošča žrtvam v Ozrenju

- Spomenik organizatorjem oskrbe in GVP pri opekarnah
- Spominska plošča Emilu Bizjaku – Juriju, borcu Prve Kraške čete , Latniki nad Mohorini
- Plastika Lucijana Bratkoviča – Bratuša v knjižnici OŠ Renče, ki se imenuje po njem
- Spominska plošča Antonu Veluščku – Matevžu, narodnemu heroju na hiši Trg 25
- Doprsni kip Marija Preglja – Darka, junaka, padlega borca Gregorčičevega bataljona
- Spominska plošča, posvečena Komandi mesta Dornberk, Komandi Goriškega vojnega področja in Partizanski straži Renče na fasadi Kulturne dvorane
- Spominska plošča mučencem v karabinjerski postaji, sedaj Žigoni 3
- Spomenik Tigrovcem iz Renč in okolice na placu v Renčah
- Spominska plošča padlim kurirjem Kurirske postaje P-12 na lovski koči na Kremancah
- Kamniti napis TITO na pobočju Velikega vrha

Vsako obeležje vsebuje zanimivo zgodbo, ki kažejo na herojstvo naših ljudi med tako strašno preizkušnjo kot je vojna. Še posebej bi izpostavil dve: prvo je spomenik sestanku na Kremancah, kjer je bil v lokalnem okviru obravnavan program OF Slovenije s sklepi, ki so vsebovali nujnost širjenja po celotni Primorski in drugo, ki je izgradnja kamnitega napisa TITO na Velikem vrhu , ki je bil postavljen jeseni leta 1945 in do začetka leta 1946. Nekateri napačno vidijo v tem nekakšno ideološko gesto ali celo poklon kulta osebnosti. V resnici je bilo to globoka in pomembna gesta naroda v borbi za priznanje pravične meje, ki je pokazala svetu, da smo tu Slovenci in na koga se bomo naslonili, če nam tega ne bo priznal. In Tito je bil na naši strani ter je to pokazal zelo odločno leta 1953 na Okroglici in po njej, ko so prišle na mejo jugoslovanske divizije

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom.

V destinaciji opazamo pozitivne vplive turizma na objekte snovne kulturne dediščine in na območja kulturne krajine, saj turizem generira finančna sredstva, ki jih lastniki tovrstnih stavb in območij namenjajo za njihovo obnovo, vzdrževanje oziroma za nadaljnjo zgodovinsko razlikovanje. Na podlagi dobre organizacije in ozaveščene jasnosti o pomenu kulturne dediščine lastniki objekte pri preureditvi za turistične namene ohranjajo.

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami

Vsi objektni nesnovne kulturne dediščine na destinaciji se varujejo opravljajo in restavrirajo na podlagi več mednarodnih konvencij, zakonskih in podzakonskih aktov na nacionalni ravni, ki urejajo njihov status.

Občina pa vsakoletno prijavlja večje število projektov kjer so kot elementi vključeni tudi projekti kulturne dediščine. Med uspešnimi tovrstnimi projekti lahko na tem mestu navedemo zgolj nekaj najnovejših kamor lahko umestimo:

- ureditev muzeja sanitete prve svetovne vojne v stari vežici v Renčah.
- uredila se je sprehajalna pot, imenovana Pot miru, ki je že označena z lesenimi količki in vodi mimo stare vežice do Vinišča, kjer bosta postavljena muzej prve svetovne vojne na prostem in spominsko obeležje s strani slovaške ambasade v obliki visokega spominskega zvonika, ostaja pa tudi možnost postavitve razglednega stolpa.

Za obnovo pa s pomočjo finančnih sredstev lokalne skupnosti preko različnih shem skrbijo tudi posamezniki ter širše regionalne organizacije, ki izvajajo popise in označevanja in pa kulturna društva.

3.2. NESNOVNA DEDIŠČINA

Za nesnovno kulturno dediščino bi od naštetega lahko šteli le »Jezik«, poleg tega še tradicionalne etnološke dogodke in izdajo odločbe o vpisu starodavne pastirske igre »Škuljanje« v Register nesnovne kulturne dediščine.

1. Jezik

Priročnik narečnih besed iz Renč »Po Rienškuo«

Društvo za kulturo, turizem in razvoj Renče je leta 2016 izdalo priročnik narečnih besed iz Renč z naslovom »Po Rienškuo«, v katerem so posebno pozornost namenili prav slovarju renških narečnih besed. Opis: 250 strani obsegajoči priročnik *Po rienškuo*, ki prinaša 6000 slovarskih gesel, tako besed kot besednih zvez, in še slovnico za povrh. Ni znanstveno delo, je bolj opis govornice v Renčah. Avtorji tudi niso imeli ambicije, da bi zbrali strogo za domačo vas značilne izraze, ki bi že v soseščini bili najmanj drugače izgovorjeni. Želeli so v prvi vrsti prispevati k ohranjanju ustnega izročila.

2. Tradicija, običaji, stare igre, obletnice,...

2.1. Škuljanje

je stara tradicionalna primorska družabna in športna igra, ki jo igrajo tako otroci kot odrasli. Tekmovalci, posamezniki ali ekipa mečejo škulje čim bližje balinčku. (<http://www.skulja.si/>)

Škuljanje je tradicionalna primorska družabna in športna igra, pri kateri posameznik ali ekipa v igralno polje meče škuljo (tj. ploščat obklesan kamen ali polovico opeke) in jo skuša čim bolj približati balinu. Zmaga tisti, ki prvi doseže 13 točk.

Dne 20. septembra 2016 je Ministrstvo za kulturo na predlog Športnega društva Škulja izdalo odločbo o vpisu igre »Škuljanje« v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije (<http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register>).

ŠKULJA je lahko ploščat kamen, polovica opeke, gumijast plošček, ali pa iz aluminija ali lesa izdelan plošček. **BALINČEK** je majhen okrogel kamen, manjši košček opeke, najmanjši gumijast plošček ali najmanjši lesen oziroma aluminijast valj. Pravila igre so nastajala z igro in se skozi čas prenašala iz roda v rod. Zaradi razvoja drugih športnih iger je škuljanje skoraj potonilo v pozabo. Konec 20. stoletja je igra doživela ponovno oživitev. Leta 2006 je bilo ustanovljeno Športno društvo Škulja, ki še danes deluje kot športno društvo in to igro goji kot športni program, tako tekmovalni kot predstavitveni. Društvo je bilo pobudnik za ustanovitev še treh tovrstnih društev v Sloveniji, redno pa sodeluje tudi s podobnimi društvi na Hrvaškem, Bosni, Italiji in na Portugalskem.

2.2. Mohorjevo

Društvo za kulturo, turizem in razvoj Renče tradicionalno organizira etnološko obarvano prireditev, ki se odvija v Renčah vsako leto v mesecu juliju. Prireditev je znana po številnih aktivnostih, kot so: prikaz domačih običajev, predstavitev renških zaselkov in lokalne kulinarike in ljudskih oblačil, športne aktivnosti, spust po reki Vipavi, ...

2.3. Pihalni orkester Vogrsko

Pihalni orkester Vogrsko, ki deluje v okviru Kulturno turističnega društva Vogrsko, je orkester z zavidljivo 82-letno tradicijo neprekinjenega igranja. Orkester daje pomemben pečat predvsem domačim etnološkim in drugim prireditvam, kot so tradicionalni krajevni praznik na Vogrskem, božično-novoletni koncert in ostali priložnostni koncerti. Orkester nastopa na vseh pomembnejših prireditvah v občini Renče-Vogrsko in na širšem Goriškem, a dosega tudi najvišja priznanja na tekmovanjih v tujini. Posebnost je, da ima organizirano Godbeniško šolo, ki deluje po principih glasbene šole, v kateri izvaja poučevanje mladih glasbenikov.

2.4. Zoran Mušič

Občina je ob praznovanju 100-letnice rojstva grafika Zorana Mušiča dne 12. 2. 2009 izdala pisemsko ovojnico in poštno znamko, na kateri je originalni avtoportret Zorana Mušiča. Ob tej priložnosti je občina malo dvorano v Kulturnem domu Bukovica preimenovala v Dvorano Zorana Mušiča, v kateri je vzpostavila tudi stalno zbirko originalnih mednarodnih Mušičevih plakatov, ki so vabili na razstave Mušičevih del po celi Evropi. Plakati so last Goriškega muzeja.

2.5. 100 let neprekinjenega delovanja Pošte Volčja Draga

Dne 17. 2. 2020 je Občina Renče-Vogrsko v sodelovanju s podjetjem Marus iz Renč, ki je prevzelo delovanje pošte v Volčji Dragi, in Kulturno-turističnim in športnim društvom Bukovica-Volčja Draga izvedlo slavnostno obeležitev 100 let neprekinjenega delovanja Pošte Volčja Draga. Ob tej priložnosti je izdala pisemsko ovojnico, poštno znamko, na kateri je upodobljen prvi poštar pošte Volčja Draga Ivan Arčon, in razglednico – repliko 100 let stare razglednice s podobo železniške postaje, na kateri je bila tudi prva pošta na Volčji Dragi.

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom, na primer:

V splošnem opažamo, da turizem preko multiplikativnih učinkov in na ta način zbranih finančnih sredstev pozitivno vpliva na ohranjene nesnovne kulturne dediščine na destinaciji. Ker destinacija ne velja kot območje masovnega turizma še ni bilo zaznati tako imenovanega pojava komodifikacije dediščine oziroma njenega osnovnega namena z željo podreditvi turističnemu povpraševanju.

Navedite načine zaščite z ustreznim upravljanjem, zaščitnimi shemami in označbami.

Zaznanih vplivov na turizem ni, ravno tako ni vzpostavljen način zaščite te dediščine.

Vsi objektni nesnovne kulturne dediščine na destinaciji se varujejo opravljajo in restavrirajo na podlagi več mednarodnih konvencij, zakonskih in podzakonskih aktov na nacionalni ravni, ki urejajo njihov status.

Vse enote nesnovne kulturne dediščine so na nacionalni ravni zaščitene na podlagi:

- Zakon o varstvu kulturne dediščine,
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine,
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah,
- Pravilnik o registru kulturne dediščine.

Prav tako so načini zaščite jasno opisane in opredeljen tudi v občinskem prostorskem načrtu, v dokumentaciji za UNESCO-vo listino in odloku o uvrstitvi enote na seznam oziroma register nesnovne kulturne dediščine Slovenije.

Za ustrezno promocijo, ohranjene in izvajanje starih običajev na območju destinacije pa so vzpostavljene tudi različna kulturna in turistična društva, ki preko javnih sredstev oziroma realiziranih razpisov skrbijo za ustrezna označevanja lokacij dogajanja oziroma zbiranj, publikacije, brošure in vzgajanje mladine ter prenašanje znanja o dediščini na mlajše rodove.

4 SOCIALNO-EKONOMSKI VIRI

4.1 LOKALNO PREBIVALSTVO

Nova občina Renče-Vogrsko je nastala 1. marca 2006. Odcepila se je od Mestne občine Nova Gorica. Občina je nato dobila svoj prvi proračun 29. marca 2007.

Občina se razteza na površini 29,5 km², od tega je od tega je 327,51 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Občino tvori 6 naselij: Bukovica, Dombrava, Oševljek, Renče, Vogrsko in Volčja Draga, ki so organizirana v 3 krajevne skupnosti, in sicer Renče, Vogrsko in Bukovica - Volčja Draga. V občini je 64 km lokalnih cest in javnih poti, 10 ulic in 1278 hišnih števil. V občini Renče – Vogrsko je 4.371 prebivalcev (podatki leto 2020). Od tega 2206 moških in 2165 žensk. Naravni prirast je negativen in je v letu 2019 znašal -25. Skupni selitveni prirast na 1000 prebivalcev pa je bil v letu 2019 pozitiven in je znašal 9,8. Povprečna starost prebivalcev občine Renče – Vogrsko je bila v letu 2019 45,5 let

Stopnja delovno aktivnega prebivalstva je visoka (Podatek iz leta 2019 je 67,9%). Povprečna mesečna bruto plača na zaposleno osebo znaša 1.499,61€ v letu 2019 in je višja kot v letu 2018, ko je znašala 1.422,94€. Gospodarskih družb je bilo leta 2018 na območju občine 382, samostojnih podjetnikov 205 ter 120 kmetij. Vsi gospodarski subjekti pa zagotavljajo več kot 1000 delovnih mest, in so v letu 2018 ustvarili 229.259 mio EUR prihodkov. Najpomembnejša gospodarska panoga v občini je kmetijstvo.

Zemlja je na tem območju rodovitna, zaradi ugodnih klimatskih pogojev in pridnih rok pa so pridelki in izdelki iz tega območja poznani daleč naokrog. Tu uspevajo vsem znane vipavske breskve in češnje, naši kraji so poznani po odličnih zlatih jabolkih – kakijih, pomemben položaj imata tudi zelenjadarstvo in vrtnarstvo. Pohvalimo se lahko tudi z bogato tradicijo vinarstva in vinogradništva.

V občini so 3 vrtci za 179 otrok, 3 osnovne šole za 302 otroka, 1 knjižnica in 2 športni dvorani.

Sosednje občine z občino Renče-Vogrsko so občina Šempeter-Vrtojba, Mestna občina Nova Gorica in občina Miren-Kostanjevica.

Trend turističnega obiska je v porastu v celotni Sloveniji kot tudi v občini Renče – Vogrsko. Razmerje med domačimi in tujimi obiskovalci občine v vrhuncu sezone je vidna iz spodnje tabele 1.

Tabela 1: Prenočitve domačih in tujih gostov v občini Renče – Vogrsko, Mestni občini Nova Gorica in občini Ajdovščina v avgustu 2020.

AVGUST

	MONG		AJDOVŠČINA		RENČE VOGRSKO		Skupaj prihodi
	Prihodi	Prenočitve	* Prenočitve	Prihodi	Prenočitve*	Prihodi	
Slovenija	3038	7194		1609		139	4786
Italija	3568	6832		316		29	3913
Nemčija	350	862		219		20	589
Kitajska	228	586		3		0	231

Vir: Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina

Spletna stran Občine: <https://www.rence-vogrsko.si/>

Na kratko navedite morebitne pozitivne in negativne vplive na lokalno prebivalstvo, povezane s turizmom

POZITIVNI VPLIVI

- glede na to, da turisti visoko cenijo destinacijo in svoje vtise ter mnenja delijo z lokalnim prebivalstvom s tem širi in krepi ponos prebivalstva na destinaciji
- V destinaciji je dediščina prve svetovne vojne zelo izpostavljena. V obziru tega že sedaj in v prihodnje bo takšen turizem pripomogel k refleksiji o vojni in posledično k turizmu miru
- visoko kakovostni izdelki in storitve turističnih ponudnikov
- pritegnejo tudi boljše situiranje goste oz. turiste, ki na destinaciji zapravijo več kot drugod, kar se odraža tudi na izboljšanju blaginje lokalnega prebivalstva
- skupnosti se krepijo preko različnih organizacij, kot so društva, ki organizirajo različne turistično privlačne prireditve. Na prireditvah se vedno ponuja lokalno ter doma pridelano kulinariko in ostale dobrine.

NEGATIVNI VPLIVI

- znotraj destinacije so nekateri turistični ponudniki nadvse uspešni in premalokrat se povežejo z ostalimi ponudniki, vendar se v zadnjih letih krepi zaupanje in sodelovanje
- glede na to, da imamo predvsem individualni turizem ne opažamo nesoglasja in vznemirjanje lokalnega prebivalstva. Več nesoglasij pričakujemo v naslednjih letih ko bomo dokončali projekte postavitve več novih turističnih točk (muzeji, ptičja opazovalnica..itd.)
- vandalizem se v manjši meri na destinaciji pojavlja ob večji turističnih prireditvah
- na destinaciji ne beležimo izrabljanja otrok za namen dela, niti otroškega spolnega turizma.

Navedite ustrezne upravljavske sheme.

V usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020; Vizija Slovenije 2050; Operativni program za izvajanje kohezijske politike v programskem obdobju 2014–2020; Evropa 2020.

4.2 ZASEBNI SEKTOR

Na območju občine Renče - Vogrsko je na voljo 7 turističnih nastanitvenih objektov, ki skupaj ponujajo 148 ležišč. Največ prenočitvenih zmogljivosti ponujata B&B Kogoj ter Rooms Kogoj. Podobno število prenočitvenih zmogljivosti je do letošnjega leta ponujal tudi Hotel Paquito, ki pa je zaradi izgube koncesija igralništva, zaprl svoje delovanje. Hotel Paquito je prevzela že nova pravna oseba, ki je v postopku pridobivanja koncesije. Vsako leto se tudi odpirajo novi nastanitveni objekti saj se turizem kot gospodarska panoga vedno bolj razvija tudi v občini Renče – Vogrsko. Nedavno sta se odprli dve novi nastanitveni kapaciteti: Pri stari murvi in Hiša pod krasom, ki skupaj nudita 8 ležišč.

Kot najpomembnejšega izvajalca turističnih aktivnosti v občini velja izpostaviti Društo mladi Renče – Vogrsko, ki upravlja z barom Supkultura, ki omogoča izposojanje supov ter izvaja programe vodenega spusta s supom po reki Vipavi.

Namestitev: B&B Kogoj Bukovica, Prenočišča Kogoj Voljča draga, Paquito Casino Volčja draga, Sobe Leban Vogrsko, Prenočišča Rusjan Renče, Hiška pod Krasom Žigoni, Pri Stari murvi Vogrsko.

Gostinska ponudba: Frlanova kmetija Vogrsko, Osmica pri Mimici Vogrsko, Hotel Casino PAQUITO Volčja Draga, NOE Wine bar & Restaurant Volčja Draga, PADELCA - Bar & Gostilna Vogrsko, Okrepčevalnica FLAMINGO Bukovica.

Izvajalci aktivnosti (kmetije, vinarji, čebelarstvo,...): Ekološka kmetija MLEČNIK Bukovica, Kmetija FORNAZARIČ Vogrsko, Kmetija MOZETIČ Mohorini, Vinska klet SONČNI ŠKOL Oševljek, Vina MOZETIČ Tureli, Vinarstvo ZRZINKO Bukovica, Smodinova kmetija Vogrsko, Kmetija Nunči Mohorini, Žganjekuha Abramič Volčja Draga, Vrtnarstvo Čebtron Bukovica, Čebelarstvo Bergoč Volčja Draga, Čebelarstvo Kerševan Oševljek, Čebelarstvo Boškin Žigoni, Čebelarstvo Kovačič Merljaki, Čebelarstvo Primožič Renški podkraj, Družina Fajt Žigoni, Pridelava in prodaja jabolk Pundrič Vogrsko, Sadje z Jazbin Vogrsko, Kmetija Fornazarič Vogrsko, Ekološka kmetija KOBAL Oševljek.

Poleg omenjenih v kategorijo zasebnega sektorja lahko umestimo tudi večje število društev in interesnih združenj, ki delujejo na področju turizma.

Turistična društva: Društvo za kulturo, turizem in razvoj Renče, Društvo Mladi Renče-Vogrsko,

Kulturna društva: Kulturno društvo Provox Renče, Kulturno Turistično Društvo Vogrsko,

Na kratko navedite pozitivne in negativne vplive povezane s turizmom

POZITIVNI VPLIVI

- krepitev gospodarstva
- nova delovna mesta
- novi lokalni produkti

NEGATIVNI VPLIVI

- nepovezanost celotne turistične ponudbe
- nekatera delovna mesta v turizmu nimajo tako visoke dodane vrednosti kot v drugih dejavnostih.

Navedite ustrezne upravljalvske sheme.

Med ustrezne upravljalvske sheme lahko štejemo že tekom celotnega dokumenta omenjene nacionalne in regionalne, ki so bile preko občinskih aktov in določil implementirani na lokalno raven in nam kažejo smernice, ki so bile omenjene tre jasneje izpostavljene že v predhodnih poglavjih, tako na področju prostorskega planiranja, odpadkov, energije, ohranjanja naravne in kulturne dediščine, skrb za biodiverzitetu in naravno okolje, pokrajino, do zmanjševanja hrupa in svetlobnega onesnaževana.

V omenjenem segmentu bi bilo potrebno zgolj izpostaviti še:

- Program razvoja Občine Renče – Vogrsko 2015 – 2022
- Pospeševanje razvoja lokalnega gospodarstva z izrabo naložb v javno infrastrukturo posebnega pomena in z njo povezanih dogodkov, Projektno razvojni svet Občine Renče – Vogrsko, 2014
- Strategija trajnostnega razvoja Slovenije
- Zakon o spodbujanju razvoja turizma
- Zakon o gostinstvu
- Pravilnik o spremembah pravilnika o sofinanciranju programov in projektov na področju kulturnih dejavnosti v Občini Renče-Vogrsko
- Pravilnik o sofinanciranju neprofitnih programov, projektov in prireditev v Občini Renče Vogrsko